

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Управління фінансовими ресурсами підприємства в контексті оптимізації структури капіталу

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0720-уфпс-з
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»

Рябченко С.М

освітньої програми управління фінансами
(код і назва освітньої програми)

підприємницьких структур

спеціалізації

(код і назва спеціалізації)

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, доцент, к.е.н.

Сіліна І.В.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, к.е.н.

Афонов Р.П.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур
(код та назва)
Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В.о. завідувача кафедри д.е.н., проф.
Глуцєвський В.В.**

« ____ » _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНЦІ**

Рябченко Сергій Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Управління фінансовими ресурсами підприємства в контексті оптимізації структури капіталу

керівник роботи Сіліна І.В., к.е.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «30» червня 2021 року № 975-с

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність підприємства, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Теоретична частина. Теоретичні основи джерел формування майна промислового підприємства

Аналітична частина. Аналіз джерел формування майна промислового підприємства

Проектна частина. Формування резервів фінансових ресурсів промислового підприємства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Таблиця 1.1. Класифікація фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва (підприємства); Рис.1.1. Схема управлінських зв'язків в економічній системі управління; Таблиця 1.2 Елементи концепції ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства;Таблиця 1.3.Відносні показники фінансової стійкості; Таблиця 1.4 Характеристика та обрахунок показників ліквідності та платоспроможності; Таблиця 1.5. Узагальнюючі показники та коефіцієнти аналізу майнового стану суб'єкта підприємництва;Таблиця 1.6Методичний підхід в розрізі розділів кваліфікаційної роботи; Рис.2.1. Динаміка вартості активів ПАТ «Запоріжжкокс» за період 2018-2020.; Рис.2.2. Динаміка вартості власного капіталу та залучених коштів ПАТ «Запоріжжкокс» за період 2018-2020.рр.;Таблиця 2.1 Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»;

Таблиця 2.2 Загальний аналіз стану, динаміки та структури активів ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.3 Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжжкокс» за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів; Таблиця 2.4 Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.5 Аналіз руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»; Рис. 2.3. Придатність та зношеність основних засобів металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»; Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів оновлення, вибуття та приросту ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.6 Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»; Рис. 2.5. Структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс» за 2020р.; Таблиця 2.7. Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.8 Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.9. Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.10 Аналіз динаміки та структури залученого та позикового капіталу ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.11 Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.12 Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.13 Вихідна інформація для визначення типу фінансової стійкості підприємства; Таблиця 2.13 Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.14 Коефіцієнтний аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.15 Розраховані групи активів та пасивів балансу ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 2.16 Порівняння груп активів та пасивів ПАТ «Запоріжжкокс» за період 2018-2020. Рис. 3.1. Алгоритм управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Запоріжжкокс»; Таблиця 3.1 Розподіл фінансових витрат орендаря; Таблиця 3.2 Розподіл фінансових доходів орендодавця

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Сіліна І.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	18.09	19.10
2	Сіліна І.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	19.10	30.10
3	Сіліна І.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	30.10	16.11

7. Дата видачі завдання 10.09.2021р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дослідження теоретичних основ фінансових ресурсів промислового підприємства	25.10.2021	
2	Огляд літературних джерел з управління фінансовими ресурсами промислового підприємства	30.10.2021	
3	Збір даних та дослідження звітної документації промислового підприємства	6.11.2021	
4	Аналіз активів та джерел їх формування промислового підприємства	20.11.2021	
5	Розробка практичних рекомендацій щодо покращення ресурсного забезпечення промислового підприємства	30.11.2021	

Студент _____

(підпис)

Рябченко С.М. _____

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____

(підпис)

Сіліна І.В. _____

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

(підпис)

(ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Рябченко С.М. Управління фінансовими ресурсами підприємства в контексті оптимізації структури капіталу.

Кваліфікаційна випускна робота на здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник І.В. Сіліна. Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2021.

Розглянуто теоретичні основи джерел формування майна суб'єкта підприємницької діяльності. Розкрито сутність концептуальних основ управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємницької діяльності. Сформовано методологічні основи аналізу джерел формування майна та оцінки фінансової стійкості. Проаналізовано склад, структуру майна металургійного підприємства та ефективності його використання. Проаналізовано наявність, структуру та ефективність використання фінансових ресурсів металургійного підприємства. Проаналізовано фінансову стійкість металургійного підприємства. Проаналізовано ліквідність та платоспроможність металургійного підприємства. Запропоновано покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок оптимізації дебіторської заборгованості. Сформовано резерв фінансових ресурсів за рахунок факторингової операції. Запропоновано формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Ключові слова: МАЙНО, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ФАКТОРИНГ, ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ

ABSTRACT

Ryabchenko S.M. Management of Enterprise Financial Resources in the Context of Capital Structure Optimization

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 - Finance, banking and insurance, scientific supervisor. O.O.Shapurov. Engineering

Educational and Scientific Institute named by Yuriy Potebni ZNU, Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance. 2021.

The theoretical bases of sources of formation of property of the subject of entrepreneurial activity are considered. The essence of conceptual bases of management of financial resources of the subject of entrepreneurial activity is revealed. Methodological bases of the analysis of sources of formation of property and estimation of financial stability are formed. The composition, structure of the property of the metallurgical enterprise and the efficiency of its use are analyzed. The availability, structure and efficiency of the use of financial resources of the metallurgical enterprise have been analyzed. The financial stability of the metallurgical enterprise is analyzed. The liquidity and solvency of the metallurgical enterprise are analyzed. Improvement of financial stability of metallurgical enterprise due to optimization of receivables is offered. Formed financial resources reserve due to factoring transaction. The formation of financial reserves and increase of liquidity of metallurgical enterprise by financial leasing are offered.

Keywords: PROPERTY, FINANCIAL RESOURCES, FINANCIAL STABILITY, LIQUIDITY, PAYMENT CAPACITY, FACTORING, FINANCIAL LEASING

АННОТАЦИЯ

Рябченко С.М. Управление финансовыми ресурсами предприятия в контексте оптимизации структуры капитала.

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 - Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель А.А. Шапуров. Инженерный учебно-научный институт им. Ю.М. Потевни ЗНУ, кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2021

Рассмотрены теоретические основы источников формирования имущества субъекта предпринимательской деятельности. Раскрыта сущность концептуальных основ управления финансовыми ресурсами субъекта предпринимательской деятельности. Сформировано методологические основы анализа источников

формирования имущества и оценки финансовой устойчивости. Проанализировано состав, структуру имущества металлургического предприятия и эффективность его использования. Проанализировано наличие, структуру и эффективность использования финансовых ресурсов металлургического предприятия. Проанализировано финансовую устойчивость металлургического предприятия. Проанализировано ликвидность и платежеспособность металлургического предприятия. Предложено улучшение финансовой устойчивости металлургического предприятия за счет оптимизации дебиторской задолженности. Сформирован резерв финансовых ресурсов за счет факторинговой операции. Предложено формирование финансовых резервов и повышение ликвидности металлургического предприятия за счет финансового лизинга.

Ключевые слова: ИМУЩЕСТВО, ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ, ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ, ЛИКВИДНОСТЬ, ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ, ФАКТОРИНГ, ФИНАНСОВЫЙ ЛИЗИНГ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ МАЙНА СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	11
1.1. Теоретичні основи джерел формування майна суб'єкта підприємницької діяльності.....	11
1.2. Концептуальні основи управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємницької діяльності.....	21
1.3. Методологічні основи аналізу джерел формування майна та оцінки фінансової стійкості.....	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ПАТ «ЗАПОРІЖКОКС».....	39
2.1. Організаційно – фінансова характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс».....	39
2.2. Аналіз складу, структури майна металургійного підприємства ПАТ«Запоріжжкокс» та ефективності його використання.....	43
2.3. Аналіз наявності, структури та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжжкокс».....	54
2.4. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжкокс».....	59
2.5. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжжкокс».....	65
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	72
3.1. Покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок оптимізації дебіторської заборгованості	72
3.2. Формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.....	87

3.3. Розробка кредитної політики промислового підприємства	81
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110
ДОДАТКИ.....	115

ВСТУП

Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств та інших суб'єктів ринку у підготовці та прийнятті управлінських рішень. Ефективність цих рішень багато в чому залежить від об'єктивності, своєчасності та всебічності оцінювання існуючого й очікуваного стану підприємства. Від того, відповідають чи не відповідають управлінські рішення, якими підприємство керується для досягнення успіху на ринку, цим умовам залежить насамперед ефективність його функціонування.

Базою для обґрунтування і прийняття оптимальних управлінських рішень може бути тільки глибокий комплексний аналіз діяльності підприємства. У ході такого аналізу всі сторони діяльності підприємства оцінюються з позицій досягнення максимально можливого економічного результату за рахунок оптимально ефективного використання наявних ресурсів. Від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів в активи значною мірою залежить фінансовий стан підприємства.

Ефективності формування й використання активів в операційному або інвестиційному процесі приділяється головна увага у загальній системі менеджменту. Управління майном (активами) є важливою сферою функціонального управління підприємством, комплексною системою, у якій інтегруються методологічні принципи фінансового менеджменту, інноваційного менеджменту, бухгалтерського обліку, контролю, логістики та інших спеціальних сфер знання.

Питання удосконалення управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності розглянуто у роботах Бланка І.О., Лахтіонової Л.А., Павловської О.В., Притуляк Н.М., Невмержицької Н.Ю. – у повному обсязі, а також частково у роботах Коробова М.Я., Ізмайлової М.І. та ін. Серед зарубіжних авторів згадане питання розглядалось у наукових працях Баканова М.І., Балабанова І.Т., Ковальова В.В., Крейніної М.Н., Палія В.Ф., Сайфуліна Р.С., Шеремета А.Д. та інших. Проте, ряд питань щодо удосконалення

управління джерелами формування майна та фінансової стійкості підприємств вимагає подальших досліджень та наукових розробок.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є удосконалення управління джерелами формування майна суб'єкта підприємницької діяльності.

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі завдання:

- розглянути теоретичні основи джерел формування майна суб'єкта підприємницької діяльності;
- розкрити сутність концептуальних основ управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємницької діяльності;
- сформувати методологічні основи аналізу джерел формування майна та оцінки фінансової стійкості;
- проаналізувати склад, структуру майна металургійного підприємства та ефективності його використання;
- проаналізувати наявність, структуру та ефективність використання фінансових ресурсів металургійного підприємства;
- проаналізувати фінансову стійкість металургійного підприємства;
- проаналізувати ліквідність та платоспроможність металургійного підприємства;
- запропонувати покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок оптимізації дебіторської заборгованості ;
- сформувати резерв фінансових ресурсів за рахунок факторингової операції;
- запропонувати формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Методи дослідження. Загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, теоретичне моделювання, абстрагування; спеціальні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Матеріалами для дослідження стали: спеціальна література з проблем теорії та практики управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності, нормативні документи, статистичні дані.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- методику оцінки джерел формування майна та фінансової стійкості суб'єкта підприємницької діяльності;

- механізм розрахунку лізингових платежів з використанням Microsoft Office Excel

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в ході дослідження науково – практичні рекомендації можуть бути використані в діяльності ПАТ «Запоріжжкокс» та на інших металургійних підприємствах України, що дозволить удосконалити управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на Міжнародній науково-практичній конференції ІННІ ЗНУ.

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах науково-практичної конференції.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, навчально – методична література, наукові публікації в періодичних виданнях з питань управління джерелами формування майна суб'єкта підприємницької діяльності.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 135 сторінках. Робота містить 29 таблиць, 7 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел налічує 92 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Теоретичні основи джерел формування майна суб'єкта підприємницької діяльності

У сучасних умовах становлення економіки України розвиток вітчизняного бізнесу набуває особливої динамічності. Це пояснюється наявністю досить жорсткої конкуренції як з боку українських, так і зарубіжних підприємств, підвищенням вимог споживачів до товарів та послуг, що пропонуються на ринку. З іншого боку, підприємства є також споживачами різних видів ресурсів. У процесі своєї господарської діяльності вони вступають у взаємодію з багатьма контрагентами (постачальниками, кредиторами, споживачами тощо). Тому, щоб посісти своє місце на ринку й успішно працювати, кожне підприємство має враховувати багато чинників, що впливають на його діяльність, планувати й прогнозувати власні кроки.

Звичайно, досить важливе значення має професійна робота маркетингової та інших служб підприємства. Однак, як слушно зазначає В.В. Костецький, на сучасному етапі розвитку дедалі вагомішого значення набуває саме управління фінансами підприємства з метою фінансового забезпечення його діяльності, оскільки фінансові ресурси є базисним ресурсом, без якого неможливе функціонування й розвиток підприємства [24, с. 135].

В науковій літературі відсутня єдина думка щодо трактування поняття «фінансові ресурси», але обґрунтовані наукові підходи до різних точок зору дозволили зробити наступні узагальнення: під фінансовими ресурсами підприємств слід розуміти кошти, які належать підприємству або перебувають у його розпорядженні з метою забезпечення процесу простого чи розширеного відтворення або для задоволення соціальних потреб колективу.

Фінансові ресурси трансформуються у діловий оборот через відповідні

джерела. Вони можуть бути розглянуті з двох точок зору: як сукупність інструментів, що використовуються для залучення фінансових ресурсів, необхідних для обслуговування виробничих та інших витрат організації; і як сукупність способів фінансового забезпечення діяльності організації, потенційно доступних і фактично використаних в процесі створення, становлення і розвитку організації, що забезпечують певну величину фінансових ресурсів [3, с. 134].

Загалом під терміном «ресурс» розуміють засоби, які, після певних перетворень і застосування, дозволяють отримати бажаний результат. Широко «фінансові ресурси» – це кошти, які можуть бути спрямовані на виконання визначених завдань відповідно до певного плану, і дозволяють отримати бажаний економічний результат.

Фінансові ресурси підприємств за своєю сутністю – це складна економічна категорія, тому погляди українських вчених, які досліджували їх економічну сутність, досить різняться між собою.

Найпоширенішою точкою зору є розуміння фінансових ресурсів як грошових коштів (фондів, доходів, накопичень), що мають цільове спрямування. Має місце й інший підхід, де науковці під фінансовими ресурсами розуміють не лише грошові кошти, а й кошти, авансовані в основні й оборотні засоби. Прихильники даного підходу розуміють фінансові ресурси більш широко за рахунок тієї їх частини, яка матеріалізована в активах підприємства [53, с. 8].

Отже, синтезувавши всі наведені вище визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідні для виконання ним фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності.

Фінансові ресурси підприємства мають виконувати наступні функції:

- забезпечення процесу виникнення підприємства;
- формування його стартового капіталу;
- формування ресурсного потенціалу;
- забезпечення безперервності і відтворення торговельного процесу;
- виконання фінансових зобов'язань;
- забезпечення його фінансової стійкості, платоспроможності, конкурентоспроможності і ефективності господарської діяльності.

Специфіка фінансово-економічного механізму управління підприємством визначається:

- формуванням статутного капіталу, поділеного на певну кількість акцій рівної номінальної вартості, і індивідуалізації корпоративної власності за допомогою акцій;
- емісією акцій як найважливішого джерела поповнення капіталу;
- дивідендною політикою підприємства;
- формуванням ринкової ціни акцій;
- диференціацією механізму використання акцій у відкритих і закритих акціонерних товариствах [12, с. 97].

Специфічний зміст фінансових ресурсів досить повно визначається наявністю певних ознак.

По-перше, це фонди коштів акумуляційного характеру, що утворюються в результаті виробництва, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу.

По-друге, це кінцеві прибутки, тобто кошти, призначені для обміну на товари.

По-третє, це прибутки після реалізації товарів.

Фінансовим ресурсам підприємств притаманні такі властивості:

- фінансові ресурси мають стадію утворення;
- фінансові ресурси відображають відношення до власності;
- фінансові ресурси мають джерела формування і цілі використання;
- від джерел формування та напрямів використання залежить структура фінансових ресурсів [19].

Проведення фінансово-господарської діяльності підприємством передбачає, що грошові кошти постійно надходять на рахунки у банк або в касу у вигляді виручки від реалізації або доходів і вибувають при здійсненні платежів. У процесі формування, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів підприємств виникає широкий спектр грошових відносин, які відображають економічний зміст сфери фінансів.

У згаданому контексті фінансові ресурси розглядають також через форму їх вираження, зокрема, як сукупність власних грошових доходів і надходжень ззовні (залучені і позичені кошти), грошові кошти і прирівняні до них потоки, грошові засоби, кошти, прибутки і надходження, що є в розпорядженні підприємства, призначені для виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширенням виробництва та підтримки стійкості фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта.

Таким чином, вся сукупність фінансових відносин підприємств може бути умовно подана у вигляді грошових потоків і мати чіткі вартісні характеристики [48, с. 146].

При аналізі будь якого поняття виникає питання його класифікації, тобто розподілу поняття на групи за наявністю або відсутністю певної визначеної характеристики. При цьому більшість вчених-економістів зосереджують свою увагу на якійсь одній ознаці поділу, наприклад за джерелами формування, або кількох основних – за правом власності, за кругообігом та джерелами формування.

Однак для більш повного відображення сутності фінансових ресурсів підприємств необхідно розглянути їх класифікацію за якомога більшою кількістю ознак.

А.М. Поддєрьогін до основних джерел формування фінансових ресурсів підприємств відносить власні та залучені кошти. До власних належать: статутний капітал, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток. До залучених – отримані субсидії, кредити, пайові та інші внески, кошти, мобілізовані на фінансовому ринку.

Класифікацію джерел формування фінансових ресурсів підприємств

А.М.Поддєрьогін здійснює за таким основними ознаками: ресурси, що формуються під час заснування підприємств; формуються за рахунок власних і прирівняних до них коштів; мобілізуються на фінансовому ринку; ресурси, що надходять у порядку розподілу грошових надходжень [49].

Т.В. Романенко розглядає фінансові ресурси як матеріальне втілення фінансових відносин на рівні господарських суб'єктів, під якими, на її думку, слід розуміти акумульовані підприємством грошові кошти з різних джерел, які надходять у господарський обіг і призначені для покриття його потреб.

Загальну суму фінансових ресурсів кожного підприємства вона визначає як сукупність коштів, що відображені в пасиві бухгалтерського балансу підприємства і складаються з наступних елементів: статутного фонду; резервного фонду; амортизаційного фонду; спеціального фонду; нерозподіленого прибутку; кредиторської заборгованості усіх видів, включаючи заборгованість з бюджетних платежів, із відрахувань на соціальне страхування, з оплати праці; короткострокових і довгострокових кредитів комерційних банків; коштів для фінансування капітальних вкладень та інших коштів.

Класифікацію фінансових ресурсів підприємств Т.В. Романенко пропонує здійснювати за двома основними критеріями: 1) залежно від джерел формування: створені за рахунок власних і прирівняних до власних грошових надходжень; мобілізовані на фінансовому ринку; ресурси, що надходять у порядку перерозподілу; 2) за правом власності: власні кошти підприємства; залучені кошти; позикові фінансові ресурси [52].

В.М. Опарін розвиває класифікацію фінансових ресурсів підприємств та пропонує її здійснювати за такими основними ознаками: за кругообігом, за використанням, за правом власності. За кругообігом він розрізняє початкові фінансові ресурси, тобто ті, з якими підприємство починає свою діяльність і які концентруються у статутному фонді, і прирощені, тобто, отримані підприємством у результаті його діяльності у формі прибутку. За характером використання виділяє матеріалізовані фінансові ресурси, що вкладені в основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес, і ті, що перебувають в обігу – оборотні кошти.

Знос основних засобів та їх оновлення за рахунок амортизаційних відрахувань є формою цільових фінансових ресурсів. За правом власності фінансові ресурси він поділяє на власні кошти підприємницької структури (залежно від форми власності це може бути приватний, пайовий чи акціонерний капітал), надані безоплатно державою з бюджету чи фондів цільового призначення та позичені, до яких відносяться отримані кредити.

Поряд з основними класифікаційними ознаками фінансових ресурсів підприємств, В.М. Опарін також виділяє конкретні їх види, що перебувають у розпорядженні підприємств: прибуток, амортизаційні відрахування, оборотні кошти, бюджетні асигнування, надходження з цільових фондів, кредити [37].

На думку Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєвої, Н.А. Гринюк та ін., фінансові ресурси підприємства можна розглядати як капітал, який в свою чергу може бути поділений: 1) за об'єктом інвестування: на основний, що спрямований на фінансування необоротних активів підприємства та оборотний, що формує сукупність оборотних активів підприємства; 2) за метою використання: виробничий капітал, який інвестований в активи підприємства для здійснення поточної (операційної) діяльності; фінансовий капітал, що використовується для інвестування в грошові інструменти (депозитні вклади) та боргові фондові інструменти (облігації, депозитні сертифікати); спекулятивний капітал, що використовується під час здійснення спекулятивних, заснованих на різниці в цінах, фінансових операцій; 3) за належністю підприємству: власний капітал, який характеризує загальну вартість коштів підприємства, що належать йому на правах власності; позиковий капітал, тобто, кошти, що залучаються підприємством для фінансування діяльності на загальних умовах кредитування (строковості, повернення, платності, забезпеченості) [28]. Кожному джерелу формування фінансових ресурсів притаманні певні як позитивні, так і негативні особливості, що обумовлює різний вплив власних і позикових коштів на діяльність підприємства.

Власні фінансові ресурси підприємства характеризуються: простотою і швидкістю залучення; більш високою здатністю генерувати прибуток; забезпеченням фінансової стійкості розвитку підприємства, а отже, зниженням

ризикі банкрутства; збереженням повного управління і контролю з боку первинних засновників.

Водночас обсяги залучення власних фінансових ресурсів є обмеженими, оскільки залежать від фінансових можливостей засновників та ефективності діяльності за попередній період. Збільшення розміру власних фінансових ресурсів, на відміну від позикових, стримує зростання рентабельності власних коштів – показника найбільш привабливого для власників підприємства.

Залучення власних фінансових ресурсів супроводжується більш високою вартістю порівняно з альтернативними зовнішніми джерелами.

На відміну від власних, позикові фінансові ресурси характеризуються достатньо широкими можливостями обсягів залучення і значним позитивним впливом на збільшення активів і зростання обсягів діяльності підприємства.

Однак залучення позикових коштів пов'язане з деякими організаційними труднощами оформлення кредитної угоди, необхідністю мати згоду кредиторів та заставу у вигляді матеріальних цінностей або гарантій третіх осіб.

Використання позикових фінансових ресурсів знижує також фінансову стійкість підприємства і збільшує ризик його неплатоспроможності.

Авторський колектив підручника “Фінансова діяльність суб’єктів господарювання” поділяє фінансові ресурси на: власні – фінансові ресурси окремого суб’єкта господарювання, які належать йому на правах власності та використовуються для формування певної частини його активів (чистих активів підприємства); залучені – кошти, залучені підприємством зі сторони; позичкові – грошовий капітал чи майно, що надається в позику на умовах строковості, повернення і плати у формі процента [67, с. 349].

Співвідношення власних і позикових коштів у загальному обсязі фінансових ресурсів підприємства формують показник структури капіталу підприємства, який є одним із найголовніших критеріїв оцінки фінансового стану підприємства.

Склад та структура фінансових ресурсів, їхні обсяги залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективною роботою

підприємства. Чим більший обсяг виробництва і вища ефективність роботи підприємства, тим більше обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки. Наявність у достатньому обсязі фінансових ресурсів, їхнє ефективне використання визначають добрий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність. У цьому зв'язку найважливішим завданням підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і найефективніше їх використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства загалом.

Формування з різних джерел фінансових ресурсів дає можливість підприємству вчасно інвестувати кошти в нове виробництво, забезпечувати розширення й технічне переозброєння діючих основних засобів, фінансувати наукові дослідження, розробки та їхнє впровадження та ін.

Так в табл. 1.1 наведено класифікацію фінансових ресурсів підприємства за різними характеристиками, які систематизовані автором.

Поділ фінансових ресурсів за видами господарської діяльності визначає на забезпечення яких саме операцій спрямовуються кошти. Операційні ресурси – спрямовані на забезпечення фінансування операційної (основної) діяльності підприємства. Інвестиційні – на придбання та реалізацію тих довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів. Фінансові – спрямовані зміни розміру і складу власного та позикового капіталу.

За джерелами формування фінансові ресурси підприємства поділяють на власні кошти (акціонерний капітал), залучені безоплатно державою з бюджету чи фондів цільового призначення або корпоративними формуваннями з централізованих фондів та позичені – отримані кредити [43].

Згідно поділу фінансових ресурсів за кругообігом виділяють ті, з якими підприємство починає свою діяльність і які концентруються у статутному фонді, тобто початкові фінансові ресурси, та, отримані підприємством у результаті його діяльності у формі чистого доходу (прибутку) – прирощені.

За характером використання виділяють матеріалізовані фінансові ресурси – вкладені в основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес, і ті, що перебувають в обігу, обслуговуючи окремий виробничий цикл – оборотні кошти.

Таблиця 1.1

Класифікація фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва (підприємства)

Класифікаційна ознака	Види фінансових ресурсів
За видами господарської діяльності	Операційні, інвестиційні, фінансові
За джерелами формування	Власні позичені, залучені
За об'єктами інвестування	У фінансові інструменти, у реальні інвестиційні об'єкти
За кругообігом	Початкові, нагромаджені
За характером використання	Матеріалізовані, обігові кошти
За напрямками залучення	Зовнішні внутрішні
За видами сформованих активів	Необоротні активи, оборотні активи, витрати майбутніх періодів
За джерелами покриття активів	Власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів, довгострокові зобов'язання
За ступенем ліквідності активів	Найбільш ліквідні швидко реалізовані повільно реалізовані важко реалізовані
За ймовірністю погашення зобов'язань	Найтерміновіші зобов'язання, короткострокові пасиви, довгострокові пасиви, постійні пасиви
За призначенням	Для виконання фінансових зобов'язань, для забезпечення розширеного відтворення, для забезпечення інших господарських і соціальних потреб
За матеріально-речовою структурою	Грошові кошти і їх еквіваленти, фінансові ресурси перетворені в матеріальну форму, тобто капітал
За терміном використання	Вкладені, використані
За об'єктом інвестування	Основний, оборотний
За метою використання	Виробничий, фінансовий, спекулятивний
За стадією утворення	Початкові державні акціонерні, приватні
За видатками або напрямками використання	Поповнення фонду відшкодування, формування фонду споживання, формування фонду нагромадження

Фінансові ресурси підприємства також можуть розглядатись як капітал, який в свою чергу може бути поділений за об'єктом інвестування: на основний, що спрямований на фінансування необоротних активів підприємства та оборотний, що формує сукупність оборотних активів підприємства. Також розподіл здійснюється за метою використання:

- виробничий капітал, який інвестований в активи підприємства для здійснення поточної (операційної) діяльності;
- фінансовий капітал, що використовується для інвестування в грошові інструменти (депозитні вклади) та боргові фондові інструменти (облігації, депозитні сертифікати);
- спекулятивний капітал, що використовується під час здійснення спекулятивних, заснованих на різниці в цінах, фінансових операцій [74, с. 149].

За стадією утворення фінансові ресурси поділяються на:

- початкові – утворені на початковій стадії діяльності підприємства;
- державні – асигнування з бюджету;
- акціонерні – внески засновників
- приватні – власний капітал підприємства.

Згідно поділу за терміном використання фінансових ресурсів виділяють: вкладені ресурси, які застосовуються протягом тривалого терміну використання і постійно беруть участь у процесі відтворення та використані ресурси, тобто поточні витрати, виражені у грошовій формі, їх розмір включений в ціну товару і відшкодовується в процесі одного виробничого циклу. Вкладені фінансові ресурси в свою чергу поділяються на вкладені: в матеріальні активи, в нематеріальні активи, в оборотні активи [81, с. 127].

За метою використання фінансові ресурси поділяються на цільові (резервний капітал, спеціальні фонди), як можуть бути використані лише на попередньо зазначені цілі і універсальні, як не мають обмежень щодо напрямку їх застосування.

Науковець Кірейцев Г. Г. виділяє також класифікацію за видатками або напрямками використання, згідно з якою до складу фінансових ресурсів підприємства відносять:

- витрати на розвиток економіки підприємства;
- витрати на соціально-культурні заходи;
- витрати на розвиток науки;
- надання благодійної допомоги;
- витрати на обслуговування залучених фінансових ресурсів;
- інші витрати підприємства.

У кінцевому підсумку, Кірейцев Г.Г. ділить напрямки використання фінансових ресурсів на три групи:

- поповнення фонду відшкодування;
- формування фонду споживання;
- формування фонду нагромадження [72].

Отже, фінансові ресурси є основою діяльності підприємства. Адже саме вони створюють ту необхідну матеріальну базу для здійснення підприємством своєї функції на ринку – забезпечувати потреби споживачів. Їх нестача для підприємства може стати дуже потужним стримуючим фактором розвитку.

Всі класифікації фінансових ресурсів підприємств мають деякі відмінності, які полягають в понятійно-категорійному апараті та ознаках за якими групуються різні види фінансових ресурсів підприємств. Але більшість авторів в складі цієї класифікації виділяють поділ за джерелами на три основні групи: власні, позикові та залучені, що розглянемо в наступному підрозділі кваліфікаційної роботи.

1.2. Концептуальні основи управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємницької діяльності

В умовах транзитивної економіки України зростаюча потреба в забезпеченні платоспроможності та фінансової стійкості всіх суб'єктів ринку спонукає до пошуку дієвих механізмів мобілізації фінансових ресурсів, прийняття управлінських рішень щодо ефективного їх вкладення у реальні та фінансові активи з метою досягнення основної мети фінансового менеджменту – задоволення інтересів і досягнення

добробуту власників. У контексті руху грошових коштів між учасниками фінансових взаємовідносин відбувається процес створення і використання грошових нагромаджень, які набувають форми фінансових ресурсів і визначають матеріально-речовий зміст функціонування фінансів суб'єктів господарювання. Із трансформацією частини грошових потоків у фінансові ресурси починається вплив фінансів на забезпечення високого рівня національного відтворювального процесу та прискорення соціально-економічного розвитку держави [21, с. 113-114]. З огляду на сказане О.В. Кнейслер, Л.З. Шупи, актуальним є детальне дослідження системи управління фінансовими ресурсами, яке спрямоване на досягнення таких цілей:

- виживання фірми в умовах конкурентної боротьби;
- уникнення банкрутства і великих фінансових невдач; лідерство в боротьбі з конкурентами;
- збільшення ринкової вартості фірми;
- прийнятних темпів зростання економічного потенціалу фірми;
- зростання обсягів виробництва та реалізації;
- збільшення прибутку;
- зменшення витрат;
- забезпечення рентабельної діяльності і т.д.

Система управління фінансовими ресурсами підприємства є складовою фінансового механізму підприємства. Як зазначає І.О.Бланк «механізм фінансового менеджменту представляє собою систему основних елементів, регулюючих процес виробки і реалізації управлінських рішень в області фінансової діяльності підприємства» [5, с. 14]. І.О. Бланк розглядає його як сукупність фінансового забезпечення, фінансового регулювання, управління фінансовими ресурсами та управління фінансовими потоками, системи конкретних методів та прийомів здійснення управління фінансовою діяльністю підприємства [5, с. 18].

На нашу думку, в широкому розумінні управління фінансовими ресурсами можна визначити не лише як процеси розподілу і використання фінансових ресурсів, але і діяльність, пов'язану із впливом на формування фінансових ресурсів, управління грошовими потоками підприємства.

Управлінська діяльність – один з найважливіших факторів функціонування і розвитку підприємств в умовах ринкової економіки (рис. 1.1).

Рис.1.1. Схема управлінських зв'язків в економічній системі управління

Вона постійно вдосконалюється у відповідності з об'єктивними вимогами виробництва та реалізації, ускладненням господарських зв'язків, підвищенням ролі споживача у формуванні техніко-економічних та інших параметрів продукції.

Управління фінансовими ресурсами підприємств є одним з ключових чинників організації виробничо-господарської діяльності підприємства, одним з найважливіших факторів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних умовах, діяльність, що спрямована на оптимізацію фінансового механізму підприємства, координування фінансових

операцій, забезпечення їх впорядкування та точного «балансування».

За своєю сутністю управління фінансовими ресурсами підприємств передбачає прийняття управлінських рішень в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища. У зв'язку із цим наука управління фінансовими ресурсами повинна дозволити вдосконалити процес навчання шляхом розробки методів прийняття управлінських рішень в умовах існування зовнішніх протиріч.

Найважливішим завданням управління фінансовими ресурсами є визначення обсягів, джерел та форм залучення фінансових ресурсів для здійснення господарської діяльності підприємства. Їх формування здійснюється, зазвичай, за рахунок різних джерел: власного капіталу підприємства, позичених і залучених фінансових ресурсів.

Процес управління фінансовими ресурсами повинен здійснюватися в рамках певної системи. Її можна розглядати як:

– частину загальної системи управління підприємством, яка складається з двох підсистем: суб'єкта та об'єкта управління (системний підхід до управління фінансовими ресурсами) [77];

– сукупність форм, методів та прийомів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами (процесний підхід до управління фінансовими ресурсами) [70].

При дослідженні системи управління переважно застосовують системний підхід. Рядом науковців [59] розроблено методи дослідження і конструювання об'єктів систем різних типів і класів. Тому системний підхід до управління фінансовими ресурсами передбачає з одного боку – розгляд і аналіз існуючого стану управління фінансовими ресурсами, а з іншого – формування ефективної системи управління для досягнення поставленої мети діяльності підприємства.

Крім цього системний підхід повинен враховувати ситуаційну складову. Системний підхід являє собою розвиток методів пізнання, дослідження, опису і пояснення сутності управління фінансовими ресурсами. Його використання у наукових дослідженнях є однією з характерних рис сучасної економічної науки, дозволяє розглядати будь-який економічний об'єкт як систему. Системні методи

наукових досліджень дозволяють озброїти управлінців, які займаються вирішенням питань управління фінансовими ресурсами, необхідним інструментарієм для побудови ефективної системи, адекватної сучасному рівню фінансової безпеки господарюючих суб'єктів [59].

Концепція системного підходу до управління фінансовими ресурсами підпорядкована загальній меті розвитку підприємства, яка передбачає проведення значного обсягу аналітичної роботи, за результатами якої оцінюють: стан, склад, структуру і напрями використання фінансових ресурсів; потребу в ресурсах і джерелах їх залучення; фінансовий стан підприємства тощо. Вирішення цих питань варто починати з оцінки фінансово-економічного стану діяльності підприємства за допомогою відповідних показників. На основі отриманих аналітичних висновків розробляються багатоваріантні прогнози (моделі) структури управління фінансовими ресурсами.

Вибір оптимального варіанту формування та використання фінансових ресурсів, враховуючи існуючі та потенційні фінансові можливості, передбачає використання системно-аналітичного підходу до управління фінансовими ресурсами. Даний підхід базується на тому, що доцільність управлінського рішення визначається ситуацією, яка створюється під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Практичне вирішення проблеми являє собою перехід від аналітичних прийомів до пошуку оптимального варіанту дій в області стратегічного і тактичного планування.

Підхід до управління фінансовими ресурсами як до процесу характеризує його динамічний бік, який має вигляд послідовності операцій, зумовлених функціями управління: аналіз, прогнозування, планування, контроль тощо.

Заслужовує на увагу процесний підхід до трактування функцій управління, наведений Шереметом А.Д. На його думку функції управління включають: збір інформації для управління, її аналіз і прийняття рішення. У свою чергу, прийняття рішення включає: прогнозування (планування), регулювання (оперативне управління) і контроль (ревізія і аудит) [77].

З огляду на розглянутий вище матеріал, доцільно сформулювати концепцію

ефективного управління фінансовими ресурсами, яка передбачає оптимальне поєднання фінансової, організаційної та керівної складової і являє собою систему теоретичних і методичних поглядів в розрізі наступних елементів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Елементи концепції ефективного управління
фінансовими ресурсами підприємства

Елементи концепції	Характеристика
Поняття	Управління фінансовими ресурсами
Зміст	Процес цілеспрямованого впливу суб'єкта на об'єкт управління
Цілі	Стратегічні; оперативні; тактичні
Задачі	Забезпечення діяльності підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів
Об'єкти	Фінансові ресурси, фінансові відносини
Суб'єкти	Управлінські працівники за ієрархією управління
Форми прояву	грошові потоки
Принципи	Загальні; конкретні
Функції управління	Організація; планування; мотивація; контроль
Етапи	Підготовка; прийняття; виконання; контроль виконання
Механізм	Фінансовий
Умови функціонування	Зовнішні; внутрішні

Склад елементів необхідно підбирати так, щоб забезпечити максимальний функціональний прояв.

Управління фінансовими ресурсами – це система інструментів, методів, форм розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з процесами формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для досягнення стійкого фінансового стану та ефективної діяльності підприємства [26].

На думку Бланка І.О. управління фінансовими ресурсами має на меті:

- забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів в певний період часу у відповідності до напрямів розвитку;
- організацію формування необхідного рівня та раціонального використання фінансових ресурсів;
- максимізацію прибутку і забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства [5, с.85].

Зміст системи характеризується цілеспрямованим впливом управлінських працівників різних рівнів ієрархії на процес формування, розподілу і використання фінансових ресурсів з метою досягнення поставленої мети за найменших затрат і ризику.

У системі управлінні фінансовими ресурсами виділяють три рівні: стратегічний, тактичний, оперативний. Коваленко Л.О. робить акцент на тому, що фінансові ресурси на рівні стратегічного управління переважають над іншими видами ресурсів (матеріальними, трудовими) [22, с.19]. Це свідчить про той факт, що стратегічний рівень управління фінансовими ресурсами передбачає вибір і обґрунтування політики залучення і ефективного розміщення фінансових ресурсів підприємства. Визначальним на стратегічному рівні управління є: визначення загальної потреби у фінансових ресурсах; обґрунтування і вибір джерел формування; розробка фінансового плану та бюджету фінансових ресурсів за напрямками діяльності.

На тактичному рівні управління ресурсами здійснюється постановка поточних цілей і планування руху фінансових ресурсів за окремими напрямками в зв'язку з загальною метою діяльності підприємства. На оперативному рівні увага приділяється управлінню матеріальними і трудовими ресурсами.

Важливим при цьому є ефективне використання наявних фінансових ресурсів для забезпечення поточної діяльності підприємства [22].

У науковій літературі до завдань управління фінансовими ресурсами переважно відносять:

- залучення необхідного обсягу ресурсів на найвигідніших умовах;

– ефективно використання наявних ресурсів [22].

На нашу думку, дані завдання дещо звужені, їх слід розглядати на стратегічному, тактичному і оперативному рівні, залежно від поставлених цілей функціонування системи.

У загальній структурі функціонування системи управління фінансами господарюючих суб'єктів фінансові ресурси є одним з складових елементів керованої системи, тобто об'єкта управління, куди також входять джерела фінансових ресурсів та фінансові відносини [28]. Таким чином, об'єктом управління є сукупність фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні сільськогосподарського підприємства. До складових елементів об'єкту управління слід віднести внутрішні (власні) та зовнішні (позикові, залучені) джерела ресурсів.

До суб'єктів управління прийнято відносити персонал фінансових підрозділів підприємства, які здійснюють вплив на об'єкт управління. Їх діяльність включає збір, обробку, аналіз, систематизацію, передачу, зберігання інформації, розробку і прийняття управлінських рішень за допомогою планування і включає організацію, регулювання, координування, аналіз і контроль [77]. Фахівці повинні мати не тільки високий професійний рівень, але й вміння швидко пристосовуватися до змін умов навколишнього середовища функціонування.

Управління фінансовими ресурсами належить до основних завдань фінансового менеджера на будь-якому підприємстві, оскільки їх структура і вартість значною мірою впливають на основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства та на ефективність діяльності господарюючого суб'єкта в цілому.

Суб'єкт системи управління завжди відіграє активну роль відносно об'єкта. За допомогою певних функцій суб'єкт змушує процеси, що відбуваються в середині об'єкта, розвиватися і функціонувати відповідно заданої програми. Залежно від конкретних умов кожен з цих елементів системи може виконувати функцію дії та сприйняття.

Фінансові ресурси проявляються в грошових потоках підприємства – сукупності здійснених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються в процесі

господарської діяльності. На думку І.О. Бланка грошовий потік – основний показник, що характеризує обсяг формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел (або ефект інвестицій у вигляді грошових засобів, що повертаються інвестору) [6, с.129]. Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів” виділяють звичайну (операційну, інвестиційну, фінансову) та надзвичайну діяльність підприємства, тобто, грошовий потік має включати всі вищезазначені види діяльності. Особливу увагу в даному випадку слід приділити позитивним грошовим потокам, які формуються в результаті здійснення операційної, інвестиційної, фінансової та надзвичайної діяльності, бо саме вони відображають процес надходження фінансових ресурсів.

Відповідно негативні грошові потоки відображають їх використання. Виходячи з цього, виникає потреба розробки і впровадження раціональної політики управління грошовими потоками з дотриманням принципів синхронності, збалансованості, ефективності – оптимізація залишків коштів на рахунках підприємства, мінімізація розривів між надходженням коштів і їх використанням, застосування різноманітних схем розрахунків [72, с.25].

Ефективна система управління повинна базуватися на загальних і конкретних принципах управління. До загальних відносять наступні основні принципи: цілі; правової захищеності управлінських рішень; оптимізації управління; делегування повноважень; відповідності; автоматичного заміщення відсутнього; першого керівника; одноразового введення інформації; нових задач; підвищення кваліфікації; “монтера Мечникова” [59].

Серед основних конкретних принципів управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно виділити принципи: безперервності (здійснення управління фінансовими ресурсами постійно, з розрахунком на перспективу); ієрархії прийняття рішень (здійснюється на стратегічному, тактичному і оперативному рівні); економічності (досягнення поставлених цілей за найменших затрат і ризику); оптимальності джерел (вибір оптимального співвідношення джерел формування фінансових ресурсів); комплексності (управління фінансовими ресурсами як підсистема загального управління підприємством); фаховості (керівництво мають

здійснювати лише спеціально підготовлені фахівці) тощо.

Вивчення процесу управління з погляду його функцій дозволяє встановити об'єми робіт по кожній з функцій, визначити потребу в трудових ресурсах і у результаті сформуванню структури і організацію системи управління. Кожна управлінська функція наповнена характерним для неї об'ємом і змістом робіт і має специфічну структуру, в рамках якої вона реалізується [59].

Наступним важливим етапом процесу управління фінансовими ресурсами є фінансове планування, при якому здійснюється вибір засобів і методів досягнення поставлених цілей за рівнями ієрархії.

Управління фінансовими ресурсами – складний і багатогранний процес, який поділяють на кілька етапів:

1. Визначення і постановка проблеми.
2. Збір та обробка даних згідно поставленої проблеми.
3. Аналіз отриманої інформації.
4. Прийняття управлінських рішень на основі проведеного аналізу.
5. Реалізація прийнятих рішень.
6. Оцінка результатів реалізації рішень [5; 22; 77].

Така послідовність дій дасть можливість отримати найбільш оптимальний обґрунтований результат. Кожна дія може бути конкретизована залежно від поставленої проблеми. У переважній більшості випадків успіх розв'язання поставленої задачі залежить від того, наскільки правильно і вдало вибрані та використані методи і прийоми підготовки управлінських рішень.

Вибір та реалізація оптимальних рішень в управлінні фінансовими ресурсами залежать від їх економічної ефективності, тобто результат має відповідати здійсненим витратам з урахуванням мінімального ризику. Якщо управління фінансовими ресурсами поділити на управління формуванням та управління їх використанням, то ефективне формування передбачає залучення оптимальної кількості фінансових ресурсів для виконання поставленої задачі за найменших витрат на їх формування. Ефективне використання характеризується виконанням поставленої задачі за найменших витрат фінансових ресурсів і мінімального ризику.

При цьому додатковий отриманий ефект повинен перевищувати додаткові здійснені витрати.

Ефективне управління фінансовими ресурсами здійснюється в межах фінансового механізму. Традиційно в структуру фінансового механізму включають п'ять взаємопов'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення [49].

Фінансовий метод можна визначити як спосіб впливу фінансових відносин на господарюючий суб'єкт, що діє в напрямі управління рухом фінансових ресурсів. До фінансових методів відносять планування, прогнозування, кредитування, оподаткування, страхування тощо [49].

Фінансовий важіль являє собою прийом дії фінансового методу. До фінансових важелів відносять прибуток, доходи, амортизаційні відрахування, фонди цільового призначення, фінансові санкції, орендну плату, процентні ставки за позиками, депозитами, облігаціями, пайові внески, внески до статутного капіталу, портфельні інвестиції, дивіденди тощо [49].

Правове забезпечення функціонування фінансового механізму включає законодавчі акти, постанови, накази та інші правові документи органів управління. Нормативне забезпечення функціонування фінансового механізму формують інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки, роз'яснення тощо.

Інформаційне забезпечення функціонування фінансового механізму складається з різного роду економічної, комерційної, фінансової й іншої інформації. У зв'язку з стрімким зростанням обсягів зовнішньої і внутрішньої інформації, скороченням строків її обробки і доступу інформаційне забезпечення доцільно було б розглядати з урахуванням технічних можливостей підприємства і трактувати як "інформаційно-технічне забезпечення".

Крім того, на нашу думку, до переліку елементів фінансового механізму доцільно включити організаційно-управлінське забезпечення, яке передбачає побудову раціональної фінансової структури управління підприємством та оптимальний керівний склад, який виконує керівні дії в межах визначених

повноважень.

1.3. Методологічні основи аналізу джерел формування майна та оцінки фінансової стійкості

Критеріями оцінки ефективності управління джерелами формування майна підприємства є: фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність.

Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють забезпечення запасів і витрат джерелами коштів для їх формування. Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування [34, с. 43].

До основних факторів, що визначають фінансову стійкість підприємства, належить фінансова структура капіталу (співвідношення позикових і власних коштів, а також довгострокових і короткострокових джерел коштів) і політика фінансування окремих складових активів (насамперед необоротних активів і запасів).

Розрізняють такі типи фінансової стійкості підприємства:

1. Абсолютна фінансова стійкість (на практиці зустрічається дуже рідко) – ситуація при якій власні оборотні кошти забезпечують запаси і витрати підприємства.

2. Нормально – стійкий фінансовий стан – ситуація, при якій запаси і витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами.

3. Нестійкий фінансовий стан – ситуація, при якій запаси і витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик.

4. Кризовий фінансовий стан – ситуація, при якій запаси і витрати не

забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства [23, с. 127].

Фінансова стійкість підприємства також залежить від ефективного вибору джерел фінансування і визначається оптимальною структурою активів та співвідношенням власних і запозичених коштів. Для цього обчислюються відносні показники фінансової стійкості (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3.

Відносні показники фінансової стійкості

Показник	Обрахунок	Норма- тив	Значення
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Активи	>0,5	Частка власного капіталу в сумі джерел фінансування підприємства.
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Зобов'язання / Активи	<0,5	Частка зобов'язань в сумі джерел фінансування підприємства.
Коефіцієнт фінансової залежності	Активи /Власний капітал	1-2	Скільки активів припадає на 1 грн. власного капіталу підприємства.
Коефіцієнт фінансової стійкості	(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання) / Активи	0,75-0,9	Частка стабільних джерел у фінансових ресурсах підприємства.
Коефіцієнт фінансового ризику	Зобов'язання / Власний капітал	<0,7	Обсяг зобов'язань, що припадають на 1 грн. власного капіталу.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власний оборотний капітал / Власний капітал	0,3 - 0,5	Якою часткою власного капіталу підприємство може маневрувати, тобто спрямовувати в оборотні активи.
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	Власні оборотні кошти / Запаси	0,5 - 0,8	Яка частка запасів фінансується за рахунок стабільних джерел.
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	Власні оборотні кошти / Оборотні активи	>0,1	Часта стабільних джерел у фінансуванні оборотних активів.

Для визначення кредитоспроможності проводять оцінку показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Ці поняття дуже близькі. Ліквідність – це здатність підприємства розраховуватися зі своїми поточними зобов'язаннями перед контрагентами шляхом перетворення активів на гроші.

Ліквідність підприємства свідчить про наявність грошових коштів для термінового виконання фінансових зобов'язань даного періоду.

Платоспроможність підприємства свідчить про наявність грошових коштів упродовж достатнього періоду часу для вчасного виконання фінансових зобов'язань. Це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання. При дослідженні поточної платоспроможності порівнюються суми платіжних засобів підприємства зі строковими зобов'язаннями [42, с. 56].

Для їх оцінки використовують показники, зазначені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Характеристика та обрахунок показників ліквідності та платоспроможності

Показник	Обрахунок	Норматив	Значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Абсолютно ліквідні активи / Поточні зобов'язання	0,2-0,35	Частка поточних зобов'язань, яку підприємство може негайно погасити за рахунок вис око ліквідних активів.
Коефіцієнт термінової ліквідності	Високоліквідні активи / Поточні зобов'язання	0,7 - 0,8 опт. 1	Прогнозні платіжні можливості підприємства за умови вчасного проведення розрахунків із дебіторами.
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття)	Поточні активи / Поточні зобов'язання	1-2	Очікувана платоспроможність підприємства за період, який дорівнює середній тривалості обороту всіх його оборотних коштів.
Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	Запаси / Поточні зобов'язання	0,5 - 0,7	Достатність матеріальних та виробничих запасів для погашення короткострокових боргів у випадку' необхідності їх розпродажу.

Перед оцінкою ефективності управління джерелами формування майна підприємства необхідно проаналізувати наявність, динаміку, структуру та ефективність самого майна суб'єкта підприємництва.

На наш погляд аналіз майна суб'єкта підприємництва необхідно провести у наступній послідовності:

- Етап 1. Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна суб'єкта підприємництва за допомогою вертикального та горизонтального методу;

- Етап 2. Загальний аналіз майна суб'єкта підприємництва за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів;

- Етап 3. Аналіз окремих розділів майна суб'єкта підприємництва: основних та оборотних засобів. В даному випадку аналіз наявності, структури та ефективності використання.

Основні показники, які будуть використовуватись для аналізу наведені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5.

Узагальнюючі показники та коефіцієнти аналізу
майнового стану суб'єкта підприємництва

Етапи аналізу	Узагальнюючі показники та коефіцієнти
Етап 1. Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна суб'єкта підприємництва	- відносна величина структури, - відносна величина динаміки
Етап 2. Загальний аналіз майна суб'єкта підприємництва за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів	- валюта балансу (залишкова сума коштів, які є в розпорядженні підприємства на кінець року); - питома вага активної частини необоротних активів; - період оборотності необоротних активів; - коефіцієнт строку використання основних засобів; - коефіцієнт реальної вартості майна; - питома вага основних засобів виробничого призначення;
Етап 3. Аналіз окремих розділів майна суб'єкта підприємництва: основних та оборотних засобів	- відносна величина структури, - відносна величина динаміки; - коефіцієнт зносу; - коефіцієнт придатності; - коефіцієнт вибуття; - коефіцієнт оновлення; - коефіцієнт приросту; - період обертання незавершеного виробництва; - коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва; - період обертання матеріальних запасів; - коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; - коефіцієнт завантаження коштів в обороті; - період обертання оборотних активів; - коефіцієнт оборотності оборотних активів; - рентабельність активів; - термін окупності активів; - рентабельність необоротних активів; - термін окупності необоротних активів; - рентабельність оборотних активів; - термін окупності оборотних активів.

Узагальнюючи вищезгадані результати дослідження можна систематизувати та запропонувати методичний підхід з розкриттям кваліфікаційної роботи за розділами (таблиця 1.6).

Методичний підхід в розрізі розділів кваліфікаційної роботи

Підрозділ кваліфікаційної роботи	Зміст аналізу	Запропоновані таблиці та рисунки	Запропоновані узагальнюючі показники та коефіцієнти
п.2.1. Організаційно – фінансова характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»	Загальна характеристика металургійного підприємства; аналіз основних показників суб'єкта підприємництва	Таблиця 2.1. Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»	<ul style="list-style-type: none"> - активи (середньорічна вартість), - власний капітал (середньорічна вартість), - залучений капітал(середньорічна вартість) - чистий дохід - валовий прибуток - чистий прибуток - середньорічна чисельність працівників - рентабельність активів - рентабельність власного капіталу - рентабельність реалізації продукції - відносна величина структури активів, - відносна величина динаміки активів
	- Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна суб'єкта підприємництва	Таблиця 2.2. Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна ПАТ «Запоріжжкокс»	
	- Загальний аналіз майна суб'єкта підприємництва за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів	Таблиця 2.3. Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжжкокс» за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів	<ul style="list-style-type: none"> - валюта балансу (залишкова сума коштів, які є в розпорядженні підприємства на кінець року); - питома вага активної частини необоротних активів; - період оборотності необоротних активів; - коефіцієнт строку використання основних засобів; - коефіцієнт реальної вартості майна; - питома вага основних засобів виробничого призначення - відносна величина структури основних засобів, - відносна величина динаміки основних засобів
п.2.2. Аналіз складу, структури майна металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс» та ефективності його використання		Таблиця 2.4. Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»	
	- Аналіз окремих розділів майна суб'єкта підприємництва: основних та оборотних засобів	Таблиця 2.5. Аналіз руху та ефективності використання основних засобів	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт зносу; - коефіцієнт придатності; - коефіцієнт вибуття; - коефіцієнт оновлення; - коефіцієнт приросту; - фондвіддача; - фондомісткість; - фондоозброєність; - рентабельність основних засобів - відносна величина структури оборотних засобів, - відносна величина динаміки оборотних засобів
		Таблиця 2.6. Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»	

Продовження таблиці 1.6.

		Таблиця 2.7. Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжжюк»	<ul style="list-style-type: none"> - період обертання незавершеного виробництва; - коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва; - період обертання матеріальних запасів; - коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; - коефіцієнт завантаження коштів в обороті; - період обертання оборотних активів; - коефіцієнт оборотності оборотних активів - рентабельність активів; - термін окупності активів; - рентабельність необоротних активів; - термін окупності необоротних активів; - рентабельність оборотних активів; - термін окупності оборотних активів.
		Таблиця 2.8. Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжжюк»	<ul style="list-style-type: none"> - відносна величина структури власного капіталу, - відносна величина динаміки власного капіталу
п.2.3. Аналіз наявності, структури та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжжюк»	Аналіз складу, структури пасиву балансу металургійного підприємства. Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу суб'єкта підприємництва	Таблиця 2.9. Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжжюк» Таблиця 2.10. Аналіз динаміки та структури залученого капіталу ПАТ «Запоріжжюк» Таблиця 2.11. Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу ПАТ «Запоріжжюк»	<ul style="list-style-type: none"> - відносна величина структури залученого капіталу, - відносна величина динаміки залученого капіталу, - рентабельність власного капіталу; - термін окупності власного капіталу; - рентабельність залученого капіталу; - термін окупності залученого капіталу - наявність власних оборотних коштів
п.2.4. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжюк»	Розрахунок власного оборотного капіталу. Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості	Таблиця 2.13,2.14. Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжюк» Таблиця 2.12. Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжюк»	<ul style="list-style-type: none"> - загальна величина джерел формування запасів - загальна величина запасів - надлишок, недостача власних оборотних коштів для формування запасів - надлишок, нестача власних і позикових коштів для формування запасів коефіцієнт автономії; - коефіцієнт концентрації позикового капіталу; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами; коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт термінової ліквідності; коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття); коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів
п. 2.5. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжжюк»	Розрахунок показників ліквідності. Розрахунок показників платоспроможності	Таблиця 2.14. Коефіцієнтний аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжжюк»	

Висновок до розділу 1 кваліфікаційної роботи:

1. Фінансові ресурси є базою для функціонування фінансів, їх матеріальним втіленням, приймають грошову форму, що дає змогу виділити їх з великої кількості інших економічних категорій. Фінансова система України поєднує в собі фінансові ресурси держави та фінансові ресурси підприємств. Фінансові ресурси підприємства забезпечують функціонування економіки на мікрорівні, ефективну діяльність підприємства, його належний розвиток та задоволення потреби працюючих.

В науковій літературі дотепер відсутній єдиний підхід до визначення поняття фінансових ресурсів та їх класифікації, що суттєво впливає на встановлення їх ролі та призначення, складу, методів впливу на ефективність господарювання. Синтезувавши всі наведені вище визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідні для виконання ним фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності.

2. Управління фінансовими ресурсами є складовою частиною управління фінансами і розглядається як одна з функцій фінансового менеджменту. В загальній структурі функціонування системи управління фінансами господарюючих суб'єктів фінансові ресурси є одним з складових елементів керованої системи, тобто об'єкта управління, куди також входять джерела фінансових ресурсів та фінансові відносини. Об'єктом управління є сукупність фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання. До складових елементів об'єкту управління слід віднести внутрішні (власні) та зовнішні (позикові) джерела ресурсів.

3. Для аналізу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства обраховують два блоки показників, пов'язаних відповідно із пасивами та активами підприємства. Насамперед динаміку складу, структури та напрямів використання фінансових ресурсів та спеціальні показники: абсолютної та відносної фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ефективності використання основних та оборотних засобів, а також рентабельності активів та пасивів акціонерного товариства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ «ЗАПОРІЖКОКС»

2.1. Організаційно – фінансова характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»

Державне підприємство "Запорізький коксохімічний завод" введено в експлуатацію 15 квітня 1934 року. Його будівництво безпосередньо пов'язано із спорудженням енергетичної бази України - Дніпровської гідроелектростанції та металургійного комплексу м. Запоріжжя.

У 1940 році завод досяг своєї проектної потужності та виробляв 12 видів продукції. Під час Великої Вітчизняної війни завод було повністю зруйновано. Відновлення виробництва почалося у жовтні 1943 року та завершилося у 1951 році.

У 1953-1957 роках продовжувалося розширення виробничих потужностей і завод вже випускав 42 найменування продукції.

У 1980-1982 роках здійснена третя реконструкція заводу та його технічне переоснащення у зв'язку із зносом основних фондів. Для вирішення екологічних проблем були споруджені та впроваджені нові установки.

У листопаді 1993 року Державне підприємство "Запорізький коксохімічний завод" в процесі корпоратизації перетворено у Відкрите акціонерне товариство "Запорожжкокс". Починаючи з 1994 року виробництво на підприємстві стало безвідходним. Було припинено вивіз хімічних відходів та налагоджено виробництво з них виробничих палив, пластифікатора бетону та іншої продукції. Налагоджено виробництво бензину А 76.

У 2000 році після впровадження системи знезаражування госпобутових та зливних вод, підприємство стало працювати із замкнутим циклом оборотного водопостачання. Виконаний великий комплекс робіт, пов'язаний зі зниженням викидів забруднюючих речовин в атмосферу.

У 2002-2003 роках на підприємстві зданий в експлуатацію котельний комплекс виробництвом 100т/г власної пари, впроваджена технологія виробництва високооктанових бензинів марок А 92 і А 95, бензолу для синтезу вищого гатунку та інші. У 2003 році побудована та впроваджується установка отримання гранульованого електродного пеку. У 2004 році освоєне обладнання для отримання гранульованого електродного пеку продуктивністю 24 000 тон пеку вугільного електродного гранульованого на рік.

У 2006 році запуснено в експлуатацію обладнання теплового знешкодження та утилізації димових газів від коксової батареї № 2 з котлом-утилізатором РК 85-40/440-180.

У 2007 році в зв'язку з введенням на товаристві енергогенеруючих потужностей створений в організаційну структуру підприємства котлотурбінний цех. У 2008 році відбувся пуск в експлуатацію турбогенератора напругою 6 МВт, який забезпечує підприємство 40% споживаючої електроенергії.

У 2008 році здійснено монтаж компресорної станції на базі гвинтових машин світового лідера в виробництві компресорів – компанії Atlas Copco (Бельгія). Реалізація даного проекту дала можливість забезпечити в повному обсязі потребу підприємства в стисненому повітрі.

У 2010 році відбувся пуск в експлуатацію турбогенератора №2 напругою 6 МВт., який збільшує забезпечення підприємства споживаючої електроенергії до 60%.

На сьогоднішній день ПАТ "Запоріжжкокс" має комплекс коксохімічного виробництва, перероблення вугілля, випікання коксу, уловлювання та перероблення продуктів коксування. З лютого 2011 року ПАТ "Запоріжжкокс" на коксових батареях № 5 та № 6 випускає кокс поліпшеної якості, а з 2012 року коксовий цех товариства повністю перейшов на виробництво коксу поліпшеної якості.

В 2013 році ПАТ «Запоріжжкокс» почав випуск нової продукції – кокса доменного класу +80мм (Кокс Литейный ПАО «Запорожжкокс» Опытная партия) та розчинника марки «Арома».

ПАТ "Запоріжжкокс" працює за такою виробничою структурою –

Основні цеха: вуглепідготовчий; коксовий; уловлювання хімічних продуктів коксування; сіркоочистки; ЦСВП.

Допоміжні цеха: ремонтний; енергоцех; котлотурбінний; залізничний; ЦАТП; безрейкового транспорту; центральна заводська лабораторія; ВТК.

Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс» наведена в таблиці 2.1.

Загальна характеристика хоча і не дає змогу всебічно характеризувати досліджуване металургійне підприємство проте залишає позитивний відзвиг.

Вартість активів ПАТ «Запоріжжкокс» за аналізованій період з кожним роком зростає, порівнюючи 2020р. з 2018р. абсолютний показник збільшився на 3283370 тис.грн (майже у 2,2 рази).

Динаміка вартості активів за період 2018-2020рр. наведена на рисунку 2.1.

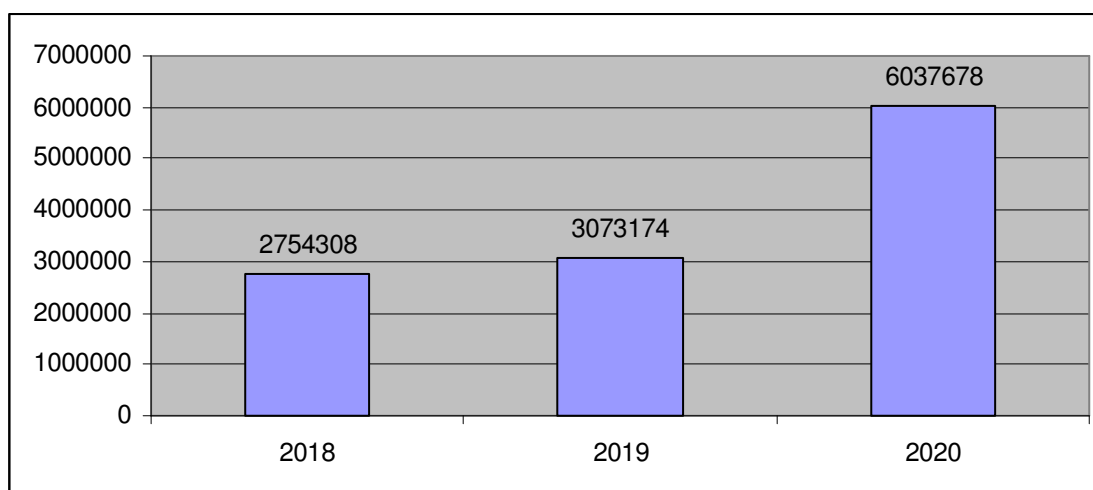

Рис.2.1. Динаміка вартості активів ПАТ «Запоріжжкокс» за період 2018-2020рр.

Вартість вланого капіталу у зв'язку зі значним зростанням нерозподіленого прибутку в структурі збільшилась майже у 1,8 разів.

Позитивні тенденції зростання має також залучений капітал, його вартість збільшилась на 1152759,5 тис.грн (у відсотковому виразі на 148,9%).

Динаміка вартості власного капіталу та залучених коштів ПАТ «Запоріжжкокс» за період 2018-2020рр. наведена на рисунку 2.2.

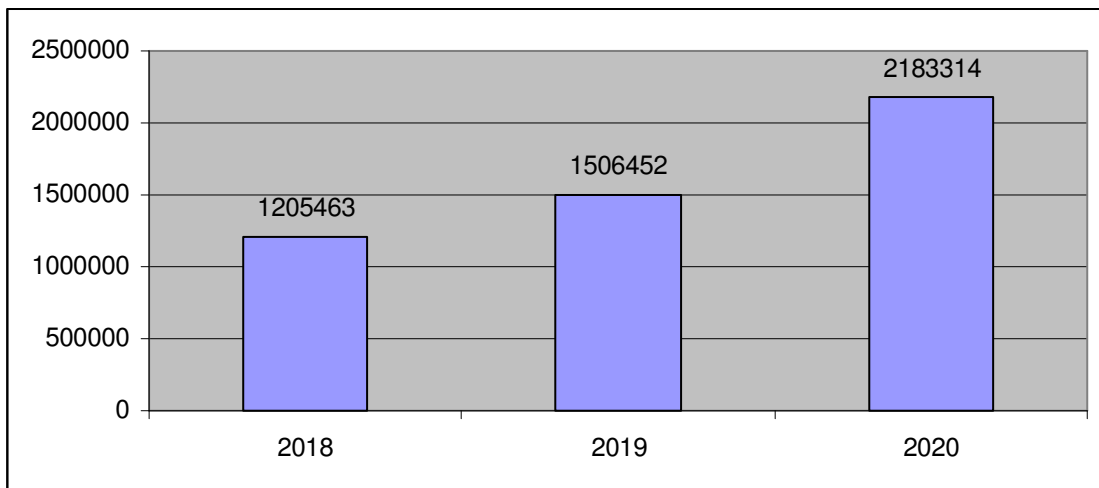

Рис.2.2. Динаміка вартості власного капіталу та залучених коштів
ПАТ «Запоріжжкокс» за період 2018-2020рр.

Таблиця 2.1

Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»

№ з/п	Показники	Рік			Темпи росту, 2020/2018 (%)
		2018	2019	2020	
1	Активи (середньорічна вартість), тис.грн	2754308	3073174	6037678	219,2
2	Власний капітал (середньорічна вартість), тис.грн	1205463	1506452	2183314	181,1
3	Залучений капітал(середньорічна вартість), тис.грн	774422,5	783361	1927182	248,9
4	Чистий дохід, тис.грн	4480255	4460790	8585404	191,6
5	Валовий прибуток, тис.грн	603621	603374	1445121	239,4
6	Чистий прибуток, тис.грн	250562	364317	1058783	422,6
7	Середньорічна чисельність працівників, осіб	1640	1576	1546	94,3

Продовження таблиці 2.1

№ з/п	Показники	Рік			Темпи росту,
		2018	2019	2020	2020/2018 (%)
8	Рентабельність активів (((6/1)*100%)	9,1	11,9	17,5	192,8
9	Рентабельність власного капіталу (((6/2)*100%)	20,8	24,2	48,5	233,3
10	Рентабельність реалізації продукції (((6/4)*100%)	5,6	8,2	12,3	220,5

Металургійне підприємство має динамічно зростаючий чистий дохід, темп приросту якого склав 91,6%.

ПАТ «Запоріжжкокс» необхідно проводити фінансову роботу з фінансових питань та кадрової роботи, причина тому мізерна рентабельність активів (9-17%) та скорочення персоналу підприємства на 94 чол. (майже на 6% порівнюючи 2020р. з 2018р.).

2.2. Аналіз складу, структури майна металургійного підприємства ПАТ«Запоріжжкокс» та ефективності його використання

Для здійснення господарської діяльності ПАТ«Запоріжжкокс» має у своєму розпорядженні визначене майно, що належить йому на правах власності або володіння. Все майно, яким володіє підприємство і яке відображене в його балансі, є активами даного підприємства.

Активи є економічними ресурсами підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Використання фінансових ресурсів акціонерного товариства взагалі та ефективності конкретних його напрямів є ключовим моментом функціонування підприємства, адже саме з цією метою воно їх формує. Важливим є визначення тих елементів активу балансу, на які витрачається найбільша сума коштів та перевірка ефективності такого розподілу. Для цього розглянемо динаміку складу та структури розділів активу балансу ПАТ«Запоріжжкокс» за 2018-2020 роки, що наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Загальний аналіз стану, динаміки та структури активів ПАТ «Запоріжжкокс»

Активи	Рік						Відхилення	
	2018р.		2019р.		2020р.		2020р./2018р.	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	абс., +/-	%
Разом активи	2316615	100,0	3829733	100,0	8245623	100,0	5929008	255,9
в т.ч.								
Необоротні активи	961804	41,5	1021386	26,7	1231380	14,9	269576	28,0
Оборотні активи	1354811	58,5	2808347	73,3	7014243	85,1	5659432	417,7
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів	1,41		2,75		5,70		4,29	304,4

* значення показників наведено на кінець року

У структурі активів металургійного підприємства переважають оборотні активи. Їх питома вага збільшується та у 2020 році досягла відносного показника у 85,1 %.

Необоротні активи втрачають структурні позиції, порівнюючи 2020 р. з 2018 р. Їх питома вага зменшилась на 26,6 %.

Необоротні та оборотні засоби мають динамічно однакові вартісні тенденції:

- вартість необоротних активів збільшилась на 269576 тис. грн. (на 28 %);
- вартість оборотних активів збільшилась на 5659432 тис.грн. (на 417,7%).

Наступним етапом аналізу майна ПАТ «Запоріжжкокс» є аналіз за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів

Для аналізу майнового стану металургійного підприємства ПАТ«Запоріжжкокс» використаємо наступні показники та коефіцієнти:

- валюта балансу (сума коштів, які є в розпорядженні підприємства);
- питома вага активної частини необоротних активів у структурі;
- питома вага основних засобів виробничого призначення у структурі основних засобів;
- коефіцієнт строку використання основних засобів;
- коефіцієнт реальної вартості майна;
- індекс постійного активу;
- період оборотності необоротних активів.

Показники для аналізу майнового стану розраховуються наступним чином
питома вага активної частини необоротних активів у структурі розраховується відношенням суми вартості активної частини (машин, обладнання, транспортних засобів) до вартості необоротних активів;

- питома вага основних засобів виробничого призначення у структурі основних засобів розраховується відношенням виробничих основних засобів підприємства до загальної вартості основних засобів;

- коефіцієнт строку використання основних засобів. Для його розрахунку використовується формула:

$$Ko.z = 3Bo.z/Пво.z, \quad (2.1)$$

де $3Bo.z$ - залишкова вартість основних засобів підприємства;

Пво.з — первісна вартість основних засобів підприємства на певну дату.

- коефіцієнт реальної вартості майна показує, яку частку у вартості майна становлять засоби виробництва:

$$KBM = \frac{O_{з.з} + B_з + H_в + M_{ш.п.}}{A}, \quad (2.2)$$

де *Oз.з* - основні засоби за залишковою вартістю;

Bз - виробничі запаси;

Hв - незавершене виробництво;

Mш.п. - малоцінні та швидкозношувані предмети;

A - вартість активів підприємства.

- індекс постійного активу показує частку основних засобів та необоротних активів у джерелах власних коштів. Його розраховують за формулою:

$$КПА = \frac{O_з}{B_к}, \quad (2.3)$$

де *Oз* - основні засоби та необоротні активи;

Bк - власні кошти.

- період обороту необоротних активів, які використовує підприємство. Він розраховується за формулою:

$$ПОО.н.а = НА / З, \quad (2.4)$$

де *ПОО.н.а* - період обороту операційних необоротних активів, які використовує підприємство;

НА - середньорічна сума всіх необоротних активів підприємства за первісною вартістю;

З - середньорічна сума зносу всіх операційних необоротних активів, які використовує підприємство.

Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжжкокс» за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжжкокс»
за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів

№ з/п	Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)
		2018	2019	2020	
1	Валюта балансу (залишкова сума коштів, які є в розпорядженні підприємства на кінець року), тис. грн.	2316615	3829733	8245623	5929008
2	Питома вага активної частини необоротних активів, %	26,3	20,4	20,5	-5,76
3	Питома вага основних засобів виробничого призначення, %	99,8	99,9	99,8	0,00
4	Коефіцієнт строку використання основних засобів	0,78	0,72	0,63	-0,15
5	Коефіцієнт реальної вартості майна	0,50	0,32	0,15	-0,35
6	Період оборотності необоротних активів	0,22	0,28	0,37	0,15

Позитивний факт збільшення суми коштів ПАТ «Запоріжжкокс», вартість яких збільшилась майже на 5929008 тис.грн.

Металургійне підприємство має значну частку засобів виробничого призначення – 99 % та майже 20,5 % активної частини фондів.

На жаль хоча на підприємстві спостерігається позитивні структурні тенденції у майновій сфері, але всі ці засоби фізично зношені, про це свідчать показники: строку використання, реальної вартості майна, індексу постійного активу.

При аналізі активів підприємства особливу увагу приділяють вивченню стану, динаміки та структури основних засобів.

Динаміка та структура основних засобів наведена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»

Найменування основних засобів	2019р.		2020р.		Відхилення 2020/2018	
	тис.грн	%	тис.грн	%	абс., +/-	%
1. Виробничого призначення:	1018514	99,97	957130	99,81	-61384,0	-6,0
будівлі та споруди	407954	40,04	428321	44,67	20367,0	5,0
машини та обладнання	186824	18,34	227732	23,75	40908,0	21,9
транспортні засоби	21337	2,09	25280	2,64	3943,0	18,5
земельні ділянки	0	0,00	0	0,00	0,0	-
інші	402399	39,50	275797	28,76	-126602,0	-31,5
2. Невиробничого призначення:	294	0,03	1811	0,19	1517,0	516,0
будівлі та споруди	0	0,00	0	0,00	0,0	-
машини та обладнання	0	0,00	0	0,00	0,0	-
транспортні засоби	0	0,00	0	0,00	0,0	-
земельні ділянки	171	0,02	171	0,02	0,0	0,0
інвестиційна нерухомість	0	0,00	0	0,00	0,0	-
інші	123	0,01	1640	0,17	1517,0	1233,3
Усього	1018808	100,00	958941	100,00	-59867,0	-5,9

* значення показників наведено на кінець року

Загальна вартість основних засобів виробничого призначення зменшилась на 61384,0 тис. грн. (у відсотковому виразі на 6,0 %).

Причина зменшення вартості основних засобів виробничого призначення, скорочення інших основних засобів на 126602,0 тис.грн (31,5%).

Позитивний факт у структурі основних засобів виробничого призначення зростання питомої ваги активної частини (машин, обладнання та транспортних засобів).

Основні засоби невиробничого призначення збільшилися на 1517,0 тис.грн (майже у 5 разів).

Загальна вартість основних засобів зазнала скорочення на 5,9%.

Проаналізуємо рух та ефективності використання основних засобів ПАТ«Запоріжжкокс» за допомогою наступних показників: коефіцієнта оновлення, коефіцієнта вибуття, коефіцієнта приросту, коефіцієнта зносу та коефіцієнта придатності. Розрахунок показників наведено в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Аналіз руху та ефективності використання основних засобів ПАТ«Запоріжжкокс»

Показники	Рік			Відхилення 2020/2018
	2018	2019	2020	
Коефіцієнт зносу	0,22	0,28	0,37	0,15
Коефіцієнт придатності	0,78	0,72	0,63	-0,15
Коефіцієнт вибуття	0,0038	0,0124	0,0151	0,01
Коефіцієнт оновлення	0,0068	0,0077	0,0520	0,05
Коефіцієнт приросту	0,0027	-0,0040	0,0327	0,03
Фондовіддача, грн	4,68	4,38	10,74	6,07
Фондомісткість, грн	0,21	0,23	0,09	-0,12
Фондоозброєність, грн/чол	584,1	645,9	516,9	-67,2
Рентабельність основних засобів, %	26,2	35,8	132,5	106,3

ПАТ«Запоріжжкокс» має фізично зношені основні засоби, про це свідчить коефіцієнт зносу, який за 3 роки збільшився на 0,15 пункт.

Відповідно до коефіцієнту зносу було розраховано коефіцієнт придатності. Основні засоби металургійного підприємства виходячи з коефіцієнту придатні

тільки на 63 %.

Придатність та зношеність основних засобів металургійного підприємства наведена на рис. 2.3.

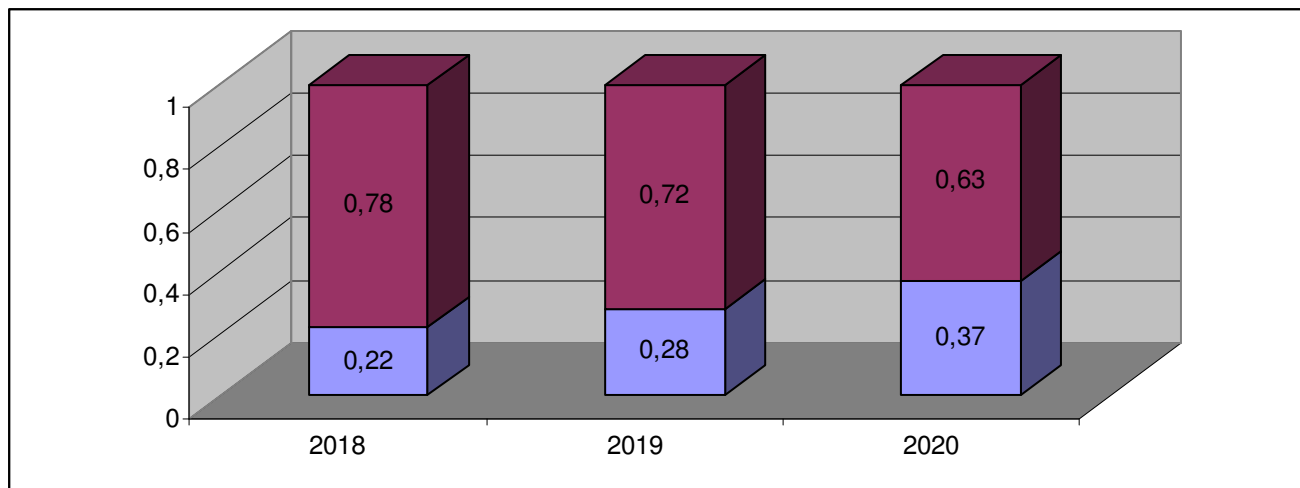

Рис. 2.3. Придатність та зношеність основних засобів металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс»

Позитивні тенденції перевищення коефіцієнту оновлення над коефіцієнтом вибуття та збільшення коефіцієнту приросту у 2018р. та 2020р. Інші негативні тенденції за показниками має 2019р.

Динаміка коефіцієнтів оновлення, вибуття та приросту наведена на рис. 2.4.

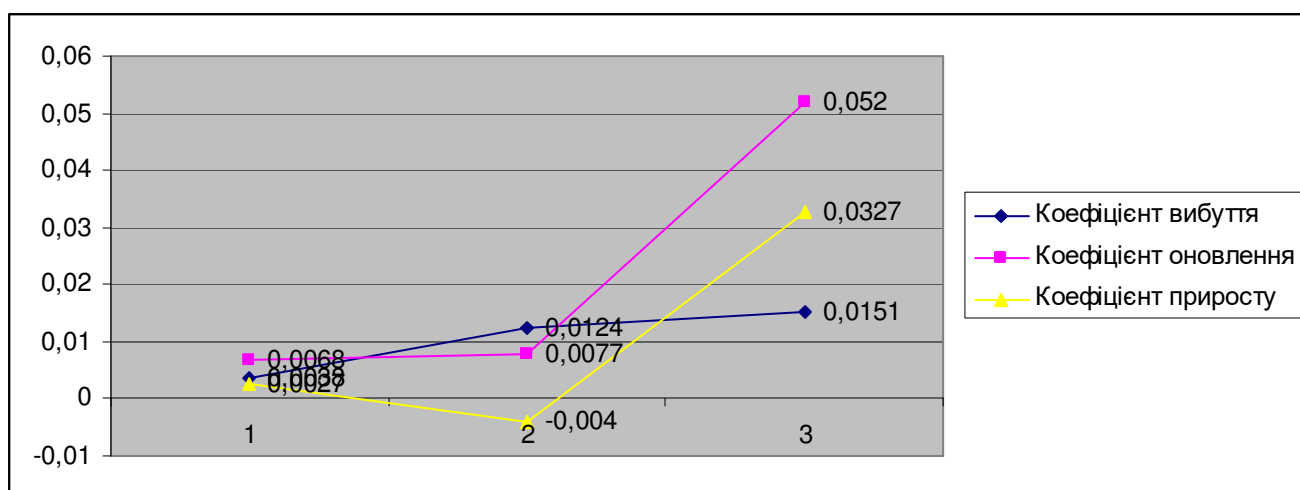

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів оновлення, вибуття та приросту ПАТ «Запоріжжкокс»

Ефективність використання основних засобів металургійного підприємства підтверджує динаміка показників фондівдачі та рентабельності основних засобів. Показник фондівдачі збільшився на 6,07 грн на 1 грн основних засобів. Рентабельність основних засобів у зв'язку зі збільшення чистого прибутку зросла на 106,3%.

Проаналізуємо динаміку та структуру оборотних активів ПАТ «Запоріжжкокс» (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»

Найменування оборотних засобів	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення 2018/2020	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс., +/-	%
Запаси	203842	15,05	216319	7,70	484777	6,91	280935	137,82
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	573238	42,31	2359969	84,03	5901152	84,13	5327914	929,442
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	556410	41,07	64514	2,30	135971	1,94	-420439	-75,563
Інша поточна дебіторська заборгованість	753	0,06	1263	0,04	2569	0,04	1816	241,169
Гроші та їх еквіваленти	16958	1,25	35748	1,27	9019	0,13	-7939	-46,816
Витрати майбутніх періодів	0	0,00	476	0,02	11785	0,17	11785	
Інші оборотні активи	3610	0,27	130058	4,63	468970	6,69	465360	12890,9
Разом оборотних засобів	1354811	100,00	2808347	100,00	7014243	100,00	5659432	417,729

Оборотні засоби ПАТ «Запоріжжкокс» мають мінливу, постійно змінювальну структуру.

Найбільшу питому вагу в структурі оборотних засобів займає дебіторська заборгованість за товари та за розрахунками, у 2020 р. цей відносний показник склав 84,13 %. Питома вага дебіторської заборгованості за товари з кожним роком зростає, порівнюючи 2020р. з 2018р. показник збільшився майже у 10 разів

На другому місці за питомою вагою посідають запаси, які складають 6,91 % вартості оборотних засобів.

Структуру оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс» за 2020р. наведено в таблиці 2.5.

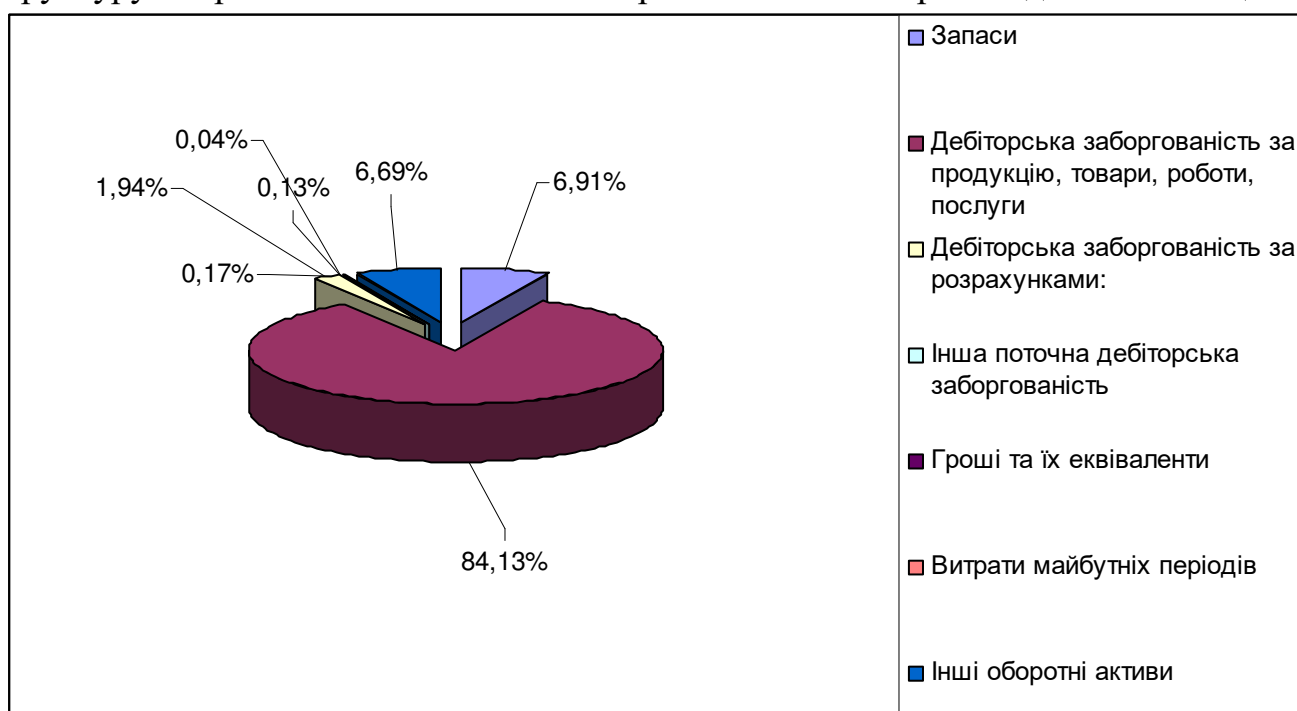

Рис.2.5. Структура оборотних засобів
ПАТ «Запоріжжкокс» за 2020р.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс» наведено в таблиці 2.7.

Найбільш вдалим роком за оборотністю є 2018 рік. Порівнюючи 2020р. з 2018р. коефіцієнт оборотності зменшився на 2,08 пункти, а кількість днів обороту збільшилась до 298.

Таблиця 2.7.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжжкокс»

Показники	Рік			Відхилення 2020/2018 (+,-)
	2018	2019	2020	
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,31	1,59	1,22	-2,08
Період обертання оборотних активів	110	230	298	188
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	0,30	0,63	0,82	0,51
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	23,20	25,96	21,34	-1,85
Період обертання матеріальних запасів	16	14	17	1
Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва	127,71	88,24	112,53	-15,18
Період обертання незавершеного виробництва	3	4	3	0

Схожа ситуація з оберненістю матеріальних запасів, порівнюючи 2020р. з 2018р. коефіцієнт зменшився на 1,85 пункти, а період обертання збільшився на 1 день.

Відносно стабільна ситуація з коефіцієнтом оборотності незавершеного виробництва, період обертання незавершеного виробництва не змінився.

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті збільшився на 0,51 пункти, що свідчить про зменшення оборотних коштів в обороті металургійного підприємства.

Надалі проведемо аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжжкокс»

Таблиця 2.8

Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжжкокс»

Показники	Рік			Відхилення 2020/2018 (+,-)
	2018	2019	2020	
Рентабельність активів,%	10,82	9,51	12,84	2,02
Термін окупності активів, років	9,25	10,51	7,79	-1,46
Рентабельність необоротних активів, %	26,05	35,67	85,98	59,93
Термін окупності необоротних активів, років	3,84	2,80	1,16	-2,68
Рентабельність оборотних активів, %	18,49	12,97	15,09	-3,40
Термін окупності оборотних активів, років	5,41	7,71	6,62	1,22

ПАТ «Запоріжжкокс» має позитивну динаміку рентабельності та терміну окупності. Рентабельність активів за 3 роки збільшилась на 2,02%. Рентабельність необоротних активів на 59,93%. Рентабельність оборотних активів на 15,09%. Термін окупності активів зменшився до позитивного 7,79 років. Термін окупності необоротних та оборотних активів складає відповідно 1,16 та 6,62 років, що є позитивним фактом в динаміці.

2.3. Аналіз наявності, структури та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжжкокс»

Інформація, яка наводиться в пасиві балансу, дає змогу визначити зміни в структурі власного і позикового капіталу, перманентного (постійного) і змінного; розмір залучених в оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів. Пасив показує, звідки взялися кошти і кому підприємство за них зобов'язане.

Фінансовий стан підприємства в багатьох випадках залежить від того, які кошти має підприємство, звідки вони взялися і куди їх вкладено.

Велике значення для самостійності і незалежності підприємства має власний

капітал. Якщо частка власного капіталу більша, то для кредиторів та інвесторів це краще, оскільки в них є впевненість щодо повернення своїх вкладень. Чим більша частка власного капіталу і менша — позикового, тим менший фінансовий ризик. Але, як показує практика, ефективність використання позикового капіталу більша, ніж ефективність використання власного. Це пояснюється низкою причин:

1) для того, щоб взяти позикові кошти, позичальник обов'язково повинен змістовно обґрунтувати мету. Таким чином, позикові кошти беруться з визначеною метою і сам момент отримання позикових коштів означає, що позичальник (господарюючий суб'єкт) добре продумав це питання і впевнений у досягненні своєї мети та у поверненні боргу;

2) позикові кошти беруться під певний процент, тому у позичальника ще більше підвищується відповідальність перед кредиторами за повернення боргу;

3) якщо кредитором виступає банк, то він постійно контролює витрачання господарюючим суб'єктом позикових коштів на досягнення визначеної мети.

4) юридичне оформлення документів про надання позикових коштів означає юридичну відповідальність; надання цих коштів на певний термін означає повернення їх у встановлений строк;

5) у разі недосягнення поставленої мети господарюючий суб'єкт може просто «проїсти» свій власний капітал і нічим не ризикувати, крім того, що стане біднішим. У разі недосягнення поставленої мети через «проїдання» позикових коштів власник може стати банкрутом і навіть втратити свої особисті заощадження, квартиру, автомобіль тощо.

Але в окремих випадках, залежно від ситуації, що склалася, може бути вигідним більше використовувати власний капітал, менше залучати позикові кошти і мати менший фінансовий ризик. А може ефективнішим бути застосування позикового капіталу й отримання більших доходів, але проте з більшим фінансовим ризиком.

Від оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу значною мірою залежить фінансовий стан підприємства. Правильна фінансова політика допоможе багатьом підприємствам підвищити ефективність своєї діяльності [8].

У зв'язку із цим проводиться оцінювання структури джерел активів підприємства - пасиву балансу.

Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжжкокс» наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжжкокс»

Розділ власного капіталу металургійного підприємства	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2020/2018
							абс., +/-
Зареєстрований (пайовий) капітал	1193	0,09	1193	0,07	1193	0,04	0
Капітал у дооцінках	405729	30,45	346008	20,59	315611	11,75	-90118
Резервний капітал	12366	0,93	12366	0,74	12366	0,46	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	913058	68,53	1320994	78,60	2356900	87,75	1443842
Разом власний капітал	1332346	100,00	1680558	100,00	2686070	100,00	1353724

* значення показників наведено на кінець року

Із таблиці видно, що сума власного капіталу за три роки збільшилась на 1353724 тис. грн, майже у 2 рази. Це відбулося за рахунок зростання деяких його складових, а саме: постійно зростаючого нерозподіленого прибутку на протязі трьох років. Нерозподілений прибуток у вартісному виразі збільшився на 1443842 тис.грн., структурне збільшення складає 19,22%. На другому місці за питомою вагою капітал у дооцінках, питома вага якого зменшилась до 11,75%.

Мізерну питому вагу у структурі займають статутний та резервний капітал, відповідно 0,04 та 0,46%.

Окремо необхідно розглянути динаміку і структуру позикових коштів, для цього доцільно скласти окрему аналітичну таблицю 2.10. Перелік показників позикових коштів у подібних таблицях залежить від видів залучених коштів, які застосовує господарюючий суб'єкт у своїй діяльності.

В структурі залучених та позикових коштів переважають поточні зобов'язання, їх питома вага складає 96,04%. Питома вага довгострокових зобов'язань займає мізерний відсоток та з кожним роком втрачає свої позиції у структурі.

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки та структури
залученого та позикового капіталу ПАТ «Запоріжжкокс»

Залучений та позиковий капітал	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відх/ 2018/2020
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс., +/-
Відстрочені податкові зобов'язання	19818	2,01	5104	0,24	0	0,00	-19818
Пенсійні зобов'язання	150262	15,27	178209	8,29	219912	3,96	69650
Довгострокові зобов'язання і забезпечення разом	170080	17,28	183313	8,53	219912	3,96	49832
Короткострокові кредити банків	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0
Векселі видані	550	0,06	0	0,00	0	0,00	-550
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1065	0,11	957	0,04	957	0,02	-108
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	730114	74,18	1571165	73,11	4297511	77,30	3567397
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	59396	6,03	41694	1,94	156103	2,81	96707

Продовження таблиці 2.10

Залучений та позиковий капітал	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відх/ 2020/2018
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс., +/-
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	2249	0,23	1837	0,09	2265	0,04	16
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	4782	0,49	6242	0,29	8489	0,15	3707
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	3890	0,40	3722	0,17	8447	0,15	4557
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	2248	0,23	2248	0,10	2248	0,04	0
Поточні забезпечення	9627	0,98	16341	0,76	20351	0,37	10724
Інші поточні зобов'язання	268	0,03	321656	14,97	843270	15,17	843002
Поточні зобов'язання і забезпечення разом	814189	82,72	1965862	91,47	5339641	96,04	4525452
Разом залучені та позичені кошти	984269	100,00	2149175	100,00	5559553	100,00	4575284

* значення показників наведено на кінець року

У поточних зобов'язаннях лєвова доля у розмірі 77,3% припадає на Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Ця стаття пасивів збільшується не тільки у структурі, але і у вартісному вимірі. Порівнюючи 2020р. з 2018р. абсолютний показник збільшився на 3567397 тис.грн

Загальна сума залучених та позичених коштів збільшилась на 4575284 тис.грн (у 5,6разів)

Ефективність використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжжкокс» наведена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу ПАТ «Запоріжжкокс»

Показники	Рік			Відхилення 2020/2018 (+,-)
	2018	2019	2020	
Рентабельність власного капіталу,%	18,81	21,68	39,42	20,61
Термін окупності власного капіталу, років	5,32	4,61	2,54	-2,78
Рентабельність залученого капіталу,%	25,46	16,95	19,04	-6,41
Термін окупності залученого капіталу, років	3,93	5,90	5,25	1,32

Позитивні тенденції рентабельності власного капіталу ПАТ «Запоріжжкокс» простежуються на протязі всіх аналітичних трьох років. Розглядаємий показник збільшився на 20,61%.

Протилежна тенденція спостерігається за показником рентабельності залученого капіталу. У зв'язку нервномірного збільшення залучених коштів та чистого прибутку (залучені кошти збільшувались більшими темпами) отримали зменшення рентабельності залученого капіталу на 6,41%.

2.4. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжкокс»

Фінансова стійкість – характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

Фінансова стійкість відбиває рівень ризику діяльності компанії і її залежності від позикового капіталу.

За результатами розрахунків фінансової стійкості можна зробити висновки: про інтенсивність використання позикових засобів; про ступінь залежності від короткострокових зобов'язань; про рівень довгострокової стійкості компанії без

позикових засобів.

Суть фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Фінансову стійкість можна визначити як такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, при якому підприємство, вільно маневруючи коштами, здатне забезпечити безперервний ефективний процес виробництва та реалізації продукції, його розширення й оновлення, розвиток інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів при збереженні плато- та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Фінансову стійкість підприємства характеризує насамперед співвідношення між власним капіталом і зобов'язаннями. Однак це співвідношення дозволяє дати лише загальну оцінку фінансової стійкості підприємства. Тому у світовій і вітчизняній фінансово-аналітичній практиці розроблена система фінансових коефіцієнтів, які відображають різні аспекти стану активів і пасивів підприємства. За змістом їх можна поділити на три групи:

- показники структури капіталу – характеризують співвідношення між статтями і розділами пасиву балансу;
- показники стану оборотних активів – характеризують співвідношення між статтями і розділами активу й пасиву балансу;
- показники стану основного капіталу – характеризують співвідношення між статтями і розділами активу балансу.

Аналіз показників оцінки фінансової стійкості підприємства проводиться за двома напрямками:

- порівняння фактичних значень показників, які визначені на дату складання балансу, з нормативними рівнями, що дозволить сформулювати висновок про фінансову стійкість (або нестійкість) підприємства за відповідним коефіцієнтом. При цьому слід мати на увазі, що незначне відхилення фактичного рівня показників від нормативних значень не завжди свідчить про фінансову нестабільність підприємства. Висновки на основі таких порівнянь повинні бути зваженими і враховувати специфіку функціонування конкретного господарського суб'єкта;

– порівняння фактичних значень показників у динаміці, що дасть змогу визначити тенденції у зміні фінансової стійкості підприємства.

Результати розрахунків показників фінансової стійкості та платоспроможності ПАТ «Запоріжжкокс» наведені в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжкокс»

Показники	Рік			Відхилення 2020/2018 (+,-)
	2018	2019	2020	
Коефіцієнт автономії	0,58	0,44	0,33	-0,25
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,42	0,56	0,67	0,25
Коефіцієнт фінансової залежності	1,74	2,28	3,07	1,33
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,65	0,49	0,35	-0,30
Коефіцієнт фінансового ризику	0,74	1,28	2,07	1,33
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,28	0,39	0,54	0,26
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	1,82	3,05	3,00	1,18
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	0,27	0,23	0,21	-0,07

Коефіцієнт автономії ПАТ «Запоріжжкокс» не відповідає останні два роки нормативному значенню. Темпи зростання власного капіталу менші ніж активів металургійного підприємства. В результаті ПАТ «Запоріжжкокс» з кожним роком втрачає фінансову автономність.

Негативне значення зростання коефіцієнту концентрації позикового капіталу. У зв'язку зі зростанням у рази залучених коштів маємо динамічне збільшення коефіцієнту концентрації позикового капіталу на 0,25 пункти.

З кожним роком ступень залежності ПАТ «Запоріжжкокс» від зовнішнього фінансування збільшується. Про це свідчить збільшення коефіцієнту фінансової

залежності до 3,07 в.п., що на 1,07 в.п. перевищує нормативне значення.

З кожним роком металургійне підприємство втрачає стабільні джерела у фінансових ресурсах, що призводить до погіршення фінансової стійкості. Коефіцієнт фінансової стійкості зменшився на 0,3 в.п.

ПАТ «Запоріжжкокс» несе також значні фінансові ризики залишитись неплатоспроможним, про це свідчить динамічно зростаючий коефіцієнт фінансового ризику.

Єдиний позитивний факт стабільна забезпеченість запасів, та й всіх оборотних активів власними оборотними коштами, а саме: коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами зріс на 1,18 в.п., порівнюючи 2020р. з 2018р.; коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом дещо зменшився, але значно перевищує нормативне значення.

Абсолютні значення і тенденції зміни фінансових коефіцієнтів мають, як правило, різнопланове тлумачення. Тобто, якщо за одними показниками підприємство вважатиметься фінансово стійким, то за іншими – навпаки. Тому з метою визначення одного з чотирьох можливих типів фінансової стійкості підприємства використовується методика, яка базується на розрахунку системи показників забезпеченості запасів джерелами їх формування.

Вказана методика передбачає проведення розрахунків у п'ять етапів у наступній послідовності

Перший етап – визначення за допомогою таблиці 2.13 показників вихідної інформації.

Таблиця 2.13

Вихідна інформація для визначення
типу фінансової стійкості підприємства

Показники	2018р.	2019р.	2020р.
Власні оборотні кошти	370542	659172	1454690
Довгострокові зобов'язання	170080	183313	219912
Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	730114	1571165	4297511
Запаси	203842	216319	484777

Другий етап – розрахунок показників, які характеризують наявність відповідних джерел формування запасів (показники 1, 5, 6 в таблиці 2.13).

Третій етап – розрахунок показників забезпеченості запасів відповідними джерелами формування (показники 7, 8, 9 в таблиці 2.13).

Четвертий етап – визначення типу фінансової стійкості підприємства:

а) абсолютна фінансова стійкість, коли власні оборотні кошти забезпечують запаси – показник $7 \geq 0$;

б) нормально стійкий фінансовий стан, коли запаси забезпечуються власними оборотними коштами і довгостроковими зобов'язаннями – показник $8 \geq 0$;

в) нестійкий фінансовий стан, коли запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів – показник $9 \geq 0$;

г) кризовий фінансовий стан, коли запаси не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства – показник $9 < 0$;

П'ятий етап – розрахунок показників, що дають уяву про динаміку фінансового стану підприємства (показники 11, 12 в таблиці 2.13).

Таблиця 2.13

Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжжюкс»

Показники	2018р.	2019р.	2020р.
1. Власні оборотні кошти	370542	659172	1454690
2. Довгострокові зобов'язання	170080	183313	219912
3. Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	730114	1571165	4297511
4. Запаси	203842	216319	484777
5. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів (п.1+п.2)	540622	842485	1674602

Продовження таблиці 2.13

Показники	2018р.	2019р.	2020р.
6. Наявність власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів (п.1+п.2+п.3)	1270736	2413650	5972113
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів (п.1– п.4)	166700	442853	969913
8. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для і формування запасів (п.5– п.4)	336780	626166	1189825
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів (п.6–п .4)	1066894	2197331	5487336
10. Тип фінансової стійкості	абсолютна фінансова стійкість	абсолютна фінансова стійкість	абсолютна фінансова стійкість
11. Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування $[(п.1, \text{ або } п.5, \text{ або } п.6) \div п.4]$	6,23	11,16	12,32
12. Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн.. $[(п.7, \text{ або } п.8, \text{ або } п.9) \div п.4]$	5,23	10,16	11,32

Виходячи з таблиці 2.13 можна сказати, що у підприємства ПАТ «Запоріжжюк» повністю вистачає власних оборотних коштів для покриття запасів. Металургійне підприємство має абсолютну фінансову стійкість. За пунктами 11 та

12 динамічно стабільний фінансовий стан, який покращується з кожним роком.

2.5. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжжкокс»

Результатом формування і реалізації фінансової політики підприємства має бути його стабільний фінансовий стан, здатність розвиватися у перспективі. Одними з головних критеріїв цього виступає ліквідність підприємства яка визначає здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями в поточному і майбутніх періодах. У ринкових умовах кожен господарський суб'єкт повинен мати достовірну інформацію про ліквідність як свого підприємства, так і своїх партнерів.

Аналіз ліквідності дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві. Проте, як свідчать дослідження, теорія і практика аналізу ліквідності та платоспроможності в Україні знаходяться на стадії свого становлення. Більшістю підприємств подібний аналіз практично не здійснюється, що робить тему дослідження своєчасною та актуальною.

Аналіз показників ліквідності ПАТ «Запоріжжкокс» за 2018-2020 роки представлено в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Коефіцієнтний аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжжкокс»

Показники	Рік		
	2018р.	2019р.	2020р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0208	0,0182	0,0017
Коефіцієнт термінової ліквідності	1,4543	1,2866	1,1609
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття)	1,6640	1,4286	1,3136
Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	0,2504	0,1100	0,0908

Металургійне підприємство має значні проблеми з абсолютною ліквідністю. У разі терміновості суб'єкт господарювання не погасить і 1% зобов'язань за рахунок миттєво ліквідних коштів. Крім того усіх запасів ПАТ «Запоріжжкокс» теж буде

навістачати для мобілізації коштів, про це свідчить коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів.

Нормативному значенню відповідають тільки коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття) та коефіцієнт термінової ліквідності.

Найбільш простим методом оцінювання ліквідності і платоспроможності є аналіз ліквідності балансу, який ґрунтується на порівнюванні окремих груп активів підприємства різного рівня ліквідності із окремими групами джерел формування його капіталу різних термінів сплати боргів.

Для здійснення аналізу ліквідності балансу формують один із видів аналітичного (агрегованого) балансу. При цьому аналіз здійснюють по наступних етапах.

Перший етап. Активи підприємства ранжують у порядку зниження їх ліквідності – від абсолютно ліквідних грошових коштів до неліквідних видів необоротних чи піших активів.

Другий етап. Для спрощення процесу аналізу активи поділяють на чотири групи: група А1 – абсолютно ліквідні активи; група А2 – швидко ліквідні активи; група А3 – активи із середнім рівнем ліквідності; група А4 – важко ліквідні і неліквідні активи.

Третій етап. Джерела формування капіталу підприємства ранжують у порядку віддаленості строку виплати боргів від найбільш термінових до безтермінових.

Четвертий етап. Усі пасиви поділяють на чотири групи: група П1 – найбільш термінові борги; група П2 – відносно термінові борги; група П3 – середньотермінові борги; група П4 – довгострокові і безстрокові пасиви.

П'ятий етап. Порівнюють окремі групи активів і пасивів між собою й визначають ступінь ліквідності балансу.

При аналізі активи доцільно поділяти на групи таким чином.

Група А1 – абсолютно ліквідні активи (активи, які на дату складання балансу можна використати у якості платіжних засобів): грошові кошти у національній та іноземній валюті й поточні фінансові інвестиції. Порядок обчислення за даними

балансу матиме такий вигляд: р.220 + р.230 + р.240 (за звітністю до 2013 р.) або р. 1160 + р. 1165 (за звітністю після 2013 р.).

Група А2 – швидколіквідні активи (активи, які можуть бути трансформовані у грошові кошти у найближчій перспективі): готова продукція, товари, векселі одержані, дебіторська заборгованість за товари роботи і послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками, інша поточна дебіторська заборгованість. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: р. 130 + р.140 + р.150 + р.160 + р.170 + р.180 + р.190 + р.200 + р.210. (за звітністю до 2013 р.) або р.1102+р. 1103 + р. 1104 + р. 1125 + р.1130 + р. 1135 + р. 1140 + р. 1145 + р. 1155 (за звітністю після 2013 р.). При внутрішньому аналізі суму дебіторської заборгованості доцільно зменшувати на ту її величину, відшкодування якої для підприємства ускладнене, а вартість готової продукції і товарів – на їх частку, яка з об'єктивних причин не може бути швидко реалізованою. У такому разі згадану вартість дебіторської заборгованості, готової продукції і товарів відносять до групи А3.

Група А3 – активи із середнім рівнем ліквідності (активи, перетворення яких у грошові кошти потребує більш тривалого часу): виробничі запаси, тварини на вирощуванні і відгодівлі, незавершене виробництво, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів, довгострокові фінансові інвестиції, як ті, що обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, так і інші фінансові інвестиції. Порядок обчислення за даними балансу такий: р. 100 + р.110 +р.120 +р.250 + р.270 +р.040 +р.045 (за звітністю до 2013 р.) або р. 1101 + р.1110 + р. 1170 +р.1190 +р.1030 + р. 1035 (за звітністю після 2013 р.).

Група А4 – важколіквідні і неліквідні активи (активи, реалізація яких ускладнена, а також ті, які взагалі не можуть бути проданими за грошові кошти, наприклад, окремі види ліцензій, патентів, відстрочені податкові активи тощо). По суті до цієї групи відносять усі інші види активів підприємства, що не внесені до перших трьох груп, а саме: нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи. Порядок обчислення за даними балансу такий: р.010 + р.020 + р.030 + р. 035 + р.050 + р. 055 + р.060 + р. 065 + р.070 + р. 275 (за звітністю до

2013 р.) або р.1000 + р.1005 + р. 1010 + р. 1015 +р.1020 +р.1040 + р.1045 +р.1090 +р.1200 (за звітністю після 2013 р.).

При здійсненні зовнішнього фінансового аналізу пасиви підприємства доцільно диференціювати на групи у такий спосіб:

Група П1 – найбільш термінові борги до яких належать зобов'язання, що мають бути погашені у найкоротший термін. Зазвичай невчасна сплата таких зобов'язань може призводити до стягнення штрафних і фінансових санкцій з підприємства. До пасивів цієї групи належать: поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: р.510 + р.550 + р.560 + р.570 +р.580 (за звітністю до 2013 р.) або р. 1610 +р.1620 + р. 1625 +р.1630 (за звітністю після 2013 р.).

Група П2 – відносно термінові борги, тобто та частина короткострокових зобов'язань, які мають бути сплаченими у найближчій перспективі: векселі видані, кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги, поточні зобов'язання з одержаних авансів, з учасниками, із внутрішніх розрахунків, інші поточні зобов'язання. До цієї ж групи пасивів іноді відносять короткострокові кредити банків, проте за запропонованою у даному навчальному посібнику схемою такий вид позикових засобів віднесено до третьої групи пасивів. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: р.520 +р.530 + р.540 + р.590 + р.600 + р. 605 + р.610 (за звітністю до 2013 р.) або р.1605 + р. 1615 + р. 1635 + р. 1640 + р. 1645 + р.1690 (за звітністю після 2013 р.).

Група П3 – середньотермінові борги включають ті боргові зобов'язання, які мають бути погашеними у більш віддаленій перспективі: короткострокові кредити банків, забезпечення наступних витрат і платежів, доходи майбутніх періодів. Порядок обчислення за даними балансу такий: р.500 +р.430 + р.630 (за звітністю до 2013 р.) або р.1600 +р.1660 +р.1665 (за звітністю після 2013 р.).

Група П4 – довготермінові борги і безстрокові пасиви містять ті види джерел фінансування підприємства, які залучені на довгострокову перспективу або без

встановленого терміну, а саме: довгострокові зобов'язання та власний капітал. Порядок обчислення за даними балансу такий: р.380 + р.480 (за звітністю до 2013 р.) або р. 1495 +р.1595 +р.1700 (за звітністю після 2013 р.).

Розрахунок груп активів та пасивів наведено в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Розраховані групи активів та пасивів балансу ПАТ «Запоріжжкокс»

Активи	2018р.	2019р.	2020р.	Пасиви	2018р.	2019р.	2020р.
A1	16958	35748	9019	П1	67492	50730	167814
A2	1167129	2493463	6189913	П2	737070	1898791	5151476
A3	170724	279136	815311	П3	9627	16341	20351
A4	961804	1021386	1231380	П4	1502426	1863871	2905982

Порівняння груп активів та пасивів за період 2018-2020рр. наведено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Порівняння груп активів та пасивів ПАТ «Запоріжжкокс» за період 2018-2020рр.

Активи	2018р.	2019р.	2020р.	Норматив
A1iП1	<	<	<	>
A2iП2	>	>	>	>
A3iП3	>	>	>	>
A4iП4	<	<	<	<

Як бачимо підприємство має відносно ліквідний баланс. Основні недоліки – це перевищення термінових боргів над абсолютно ліквідними активами ПАТ«Запоріжжкокс».

Висновки до розділу 2 кваліфікаційної роботи:

1) Використання фінансових ресурсів акціонерного товариства взагалі та ефективності конкретних його напрямів є ключовим моментом функціонування підприємства, адже саме з цією метою воно їх формує. Важливим є визначення тих елементів активу балансу, на які витрачається найбільша сума коштів та перевірка

ефективності такого розподілу.

У структурі активів металургійного підприємства переважають оборотні активи. Їх питома вага збільшується та у 2020 році досягла відносного показника у 85,1 %. Необоротні активи втрачають структурні позиції, порівнюючи 2020 р. з 2018 р. їх питома вага зменшилась на 26,6 %. Металургійне підприємство має значну частку засобів виробничого призначення – 99 % та майже 20,5 % активної частини фондів. На жаль хоча на підприємстві спостерігається позитивні структурні тенденції у майновій сфері, але всі ці засоби фізично зношені, про це свідчать показники: строку використання, реальної вартості майна, індексу постійного активу.

Основою майнового стану металургійного підприємства є основні та оборотні засоби. Основні засоби є фізично зношені, практично не мають приросту, тому що оновлення іде повільними темпами. Оборотні засоби теж мають динамічно негативні тенденції: уповільнення обороту; зростання дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги; брак грошових коштів та значна вартість запасів.

ПАТ «Запоріжжкокс» має позитивну динаміку рентабельності та терміну окупності активів. Рентабельність активів за 3 роки збільшилась на 2,02%. Рентабельність необоротних активів на 59,93%. Рентабельність оборотних активів на 15,09%. Термін окупності активів зменшився до позитивного 7,79 років. Термін окупності необоротних та оборотних активів складає відповідно 1,16 та 6,62 років, що є позитивним фактом в динаміці.

2) Фінансовий стан підприємства в багатьох випадках залежить від того, які кошти має підприємство, звідки вони взялися і куди їх вкладено. Про це свідчить динаміка та структура фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва: власні та залучені кошти.

Сума власного капіталу за три роки збільшилась на 1353724 тис. грн, майже у 2 рази. Це відбулося за рахунок зростання деяких його складових, а саме: постійно зростаючого нерозподіленого прибутку на протязі трьох років. Нерозподілений прибуток у вартісному виразі збільшився на 1443842 тис.грн., структурне збільшення складає 19,22%. На другому місці за питомою вагою капітал у

дооцінках, питома вага якого зменшилась до 11,75%. Мізерну питому вагу у структурі займають статутний та резервний капітал, відповідно 0,04 та 0,46%.

В структурі залучених та позикових коштів переважають поточні зобов'язання, їх питома вага складає 96,04%. Питома вага довгострокових зобов'язань займає мізерний відсоток та з кожним роком втрачає свої позиції у структурі. У поточних зобов'язаннях лєвова доля у розмірі 77,3% припадає на Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Ця стаття пасивів збільшується не тільки у структурі, але і у вартісному вимірі. Порівнюючи 2020р. з 2018р. абсолютний показник збільшився на 3567397 тис.грн. Загальна сума залучених та позичених коштів збільшилась на 4575284 тис.грн (у 5,6разів)

3) Виходячи з коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості можна стверджувати, що ПАТ «Запоріжжкокс» з кожним роком втрачає свою фінансову автономність, стабільні джерела у фінансових ресурсах, несе значні фінансові ризики та концентрує все більше позикового капіталу для формування оборотних коштів.

Виходячи з розрахованої методики забезпечення запасів власними оборотними коштами ПАТ «Запоріжжкокс» повністю вистачає власних оборотних коштів для покриття запасів. Металургійне підприємство має абсолютну фінансову стійкість. За головними пунктами методики має динамічно стабільний фінансовий стан, який покращується з кожним роком.

4) Металургійне підприємство має значні проблеми з абсолютною ліквідністю. У разі терміновості суб'єкт господарювання не погасить і 1% зобов'язань за рахунок миттєво ліквідних коштів. Крім того усіх запасів ПАТ«Запоріжжкокс» теж буде навистачати для мобілізації коштів, про це свідчить коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів.

Нормативному значенню відповідають тільки коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття) та коефіцієнт термінової ліквідності.

Виходячи з методики оцінки ліквідності балансу підприємство має відносно ліквідний баланс. Основні недоліки – це перевищення термінових боргів над абсолютно ліквідними активами ПАТ«Запоріжжкокс».

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок оптимізації дебіторської заборгованості

Одним з головних завдань фінансового менеджменту підприємства виступає своєчасне забезпечення фінансовими ресурсами господарських процесів та інвестиційної діяльності підприємства. Для забезпечення ефективної роботи фінансової системи має підтримуватись відпрацьований механізм функціонування кожного елемента цієї системи. Порушення на певному рівні спричиняють виникнення дисбалансів, що в свою чергу, зумовлює перетягування фінансових ресурсів із одного процесу в інший, утворює дефіцит ресурсів внаслідок їх затримок на певних стадіях, змушує нарощувати портфель кредиторської заборгованості. Наслідки таких процесів порушують роботу підприємства в цілому, знижуючи його ринкову мобільність та конкурентоздатність.

Одним із головних завдань у забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи підприємства є управління дебіторською заборгованістю підприємства. Дебіторська заборгованість виступає важливим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства, стан джерел фінансування поточних та капітальних витрат, для оцінки правильності і обґрунтованості прийнятих управлінських рішень. В залежності від розміру дебіторської заборгованості, найбільш вірогідних строків її погашення, а також від того, яка вірогідність непогашення заборгованості, можна зробити висновки про стан оборотних коштів підприємства та тенденції його розвитку.

Провідне місце у фінансових планах західних корпорацій посідає процес ефективного управління дебіторською заборгованістю. Що стосується українських

підприємств, то переважна більшість з них ставить завдання та декларує необхідність управління дебіторською заборгованістю, проводить різноманітні управлінські заходи. На практиці часто такі заходи залишаються директивними, недостатньо регулярними, рідко переходять на рівень системи управління дебіторською заборгованістю. Такий підхід дозволяє зробити припущення, що як окремий елемент управління дебіторська заборгованість не виступає.

Наявність у балансі простроченої дебіторської заборгованості означає, що підприємство використовує більшу суму активів ніж потребує. Така складна ситуація знижує рентабельність активів підприємства і призводить до зниження його вартості на ринку. Виникнення простроченої дебіторської заборгованості є наслідком суттєвих прорахунків в управлінні. Така ситуація є еквівалентною проблемам з фінансуванням поточних платежів і у кращому випадку може компенсуватись отриманням овердрафтів, а у гіршому – викликати прострочення зобов'язань перед постачальниками. Дана негативна тенденція ставить під сумнів ділову репутацію підприємства, може негативно вплинути на умови співпраці з постачальниками, спричинити недоотримання прибутку в результаті порушення безперервного процесу забезпечення через обмеження закупівель сировини (робіт, послуг) у майбутньому.

При виникненні простроченої дебіторської заборгованості починається її знецінення як об'єкта застави, що свідчить про негативну кредитну оцінку через ризики, і відповідно обмежує доступ до кредитних ресурсів.

Як правило, прихований вплив невинного розміру дебіторської заборгованості повністю не оцінюється, внаслідок чого не аналізуються і втрати бізнесу. Крім того, відстрочка платежу стає тим елементом взаємовідносин із контрагентом, котрий втрачає первинну суть розширення обсягів продажу.

Наслідки виникнення простроченої дебіторської заборгованості:

- касові розриви і необхідність їх фінансування за рахунок овердрафтів або допущення простроченої кредиторської заборгованості;
- зниження кредитоспроможності підприємства за оцінкою фінансових установ-кредиторів;

- необхідність додаткових інвестицій власника (акціонерів), зниження привабливості бізнесу;
- зниження рентабельності активів, і як наслідок, вартості бізнесу.

У дослідженнях структури управління дебіторською заборгованістю думки науковців різняться стосовно визначення провідних аспектів, які є визначальними для ефективного обслуговування системи фінансів. Тому пропонуються різні принципи та підходи до управління, які визначаються відмінностями національної економіки, галузевими особливостями, фінансовим станом підприємства і потенціалом його подальшого розвитку.

Так різноманітність підходів до управління можна систематизувати в одну систему, де отримаємо етапи формування процесу управління дебіторською заборгованістю. Серед яких слід визначити:

1. Фінансовий аналіз діяльності організації постачальника;
2. Розробка кредитної політики підприємства;
3. Прийняття рішення про надання кредиту, страхування дебіторської заборгованості;
4. Зміни кредитної політики підприємства;
5. Контроль за відвантаженням і документообігом;
6. Контроль за фінансовим станом дебіторів;
7. При непогашенні боргу чи його частини встановлення оперативного зв'язку з дебітором на предмет визнання ним заборгованості;
8. Звернення до господарського суду із позовною заявою про стягнення простроченої заборгованості.

До розробки плану по управлінню дебіторською заборгованістю слід включати розділи, що враховуватимуть групу показників, які відображають отримання позитивного ефекту від нарощування портфелю дебіторської заборгованості саме в частині «заборгованість за товари (роботи, послуги)».

Дотримання такої умови дозволить забезпечити менеджмент підприємства різними способами контролю та можливістю в короткі терміни розрахувати показники, що характеризують реальний стан дебіторської заборгованості на

підприємстві, що в свою чергу, забезпечить формування елементів дієвої системи реагування на зміну тенденцій фінансового стану.

Особливу увагу слід звернути на юридичний аспект досліджуваного питання, вдало розроблене застосування якого дозволить із значно більшою ефективністю, як планувати управління дебіторською заборгованістю, так і регулювати показники дебіторської заборгованості в процесі оперативного управління. Однією з головних умов розробки фінансового плану виступає формування системи показників, які відповідатимуть рівню досягнутих результатів, точність яких повинна забезпечити якомога більшу відповідність при прийнятті управлінських рішень. Система точних показників базується на цифрах отриманих за результатами поточної діяльності, тому за термінами погашення дебіторської заборгованості слід вбачати конкретно визначені строки, покладаючись на які фінансовий відділ може планувати фінансові потоки підприємства протягом періоду, на який складається відповідний фінансовий план. Фінансовий відділ опиратиметься не лише на галузеві особливості, загальнонаціональний стан економіки та на результати минулих періодів, тому що особливою умовою визначення строків виступає договірна процедура встановлення термінів погашення заборгованості.

У договорі розділ, де мова йде про відповідальність сторін за порушення умов договору, зазначена відповідальність часто обмежується лише санкціями згідно чинного законодавства. Такий спосіб передбачає цілий ряд експертних оцінок із визначенням дійсно понесених збитків підприємством-кредитором. Дана процедура є тривалою, що може перевищувати операційні цикли на підприємстві і погіршувати показники конкретно взятого періоду, за який проводиться аналіз стану дебіторської заборгованості, та фінансового стану підприємства в цілому. В той же час бюрократична процедура проведення судових оцінок експертами не завжди є об'єктивною. Тому при укладанні договору слід вказувати конкретні санкції за порушення, які повинна буде компенсувати кожна сторона за договором. Розмір даних санкцій може бути різним, як у відсотковому вираженні, так і передбачати розірвання договору із компенсацією завданих збитків стороні яка їх зазнала.

Поширена практика, коли сторони за договором не згодні із значним розміром санкцій, оскільки це порушує мобільність їхньої кредиторської заборгованості, якою боржники можуть користуватись протягом певного періоду, уникаючи перебоїв із фінансуванням у власній діяльності. Рівень розмірів санкцій за порушення умов договору визначається багатьма умовами, починаючи із частки ринку, яку посідають підприємства, що укладають договір, та ступенем необхідності покупцеві конкретної поставки.

Юридичний аспект при укладанні договорів із підприємствами покупцями та постачальниками, в процесі яких формується дебіторська заборгованість, повинен бути відрегульований на постійній основі. Функціонування процесу укладання договорів повинно відповідати чітко сформованим внутрішнім принципам підприємства, що закладено у фінансовому плануванні, а також залежить від частки ринку і необхідності збільшення кредитних поступок для розширення ринку збуту [26].

Слід зауважити, особливість даного аспекту, що полягає у різній мотивації юридичного, збутового та фінансового відділів підприємства. Серед вітчизняних підприємств на практиці часто трапляється так, що стратегія підприємства існує задекларовано, а оперативний контроль за її виконанням на усіх рівнях діяльності відсутній. Прикладом такої невідповідності виступає відсоткова мотивація працівників відділу збуту за продаж продукції без прив'язки цього показника до реально отриманих коштів за неї. Відповідно фінансовий відділ запланував певні показники та терміни погашення заборгованості, відтак і рівень забезпечення фінансовими ресурсами поточної діяльності підприємства, а терміни погашення дебіторської заборгованості порушені внаслідок не доопрацювань на рівні співпраці юридичного та збутового відділів. Тому для формування цілісного механізму контролю за накопиченням дебіторської заборгованості та термінів її погашення слід в межах цілісної стратегії підприємства збалансувати роботу усіх відділів на співпрацю, метою якої виступає налагоджена процедура контролю та стягнення дебіторської заборгованості.

При розробці фінансового плану в частині управління дебіторською заборгованістю слід звертати особливу увагу на оптимальні показники стосовно розмірів накопичення дебіторської заборгованості у відповідності із збутовою політикою підприємства та визначення оптимальних строків її погашення. В загальній характеристиці фінансового стану підприємства міститься оптимальний показник кожного із його параметрів, який не повинен мати критичного значення, оскільки такі відхилення спричинять затримку фінансових ресурсів на певному з етапів обороту та їх дефіцит у іншій його частині. Тому терміни, на які може відбуватись затримка погашення дебіторської заборгованості повинні мати чітко вихідне значення із загального фінансового стану, який вважатиметься як оптимальний. Такий показник повинен бути обґрунтованим у частині можливості порушення термінів визначених сторонами договірних зобов'язань. Якщо ж в процесі взаємовідносин порушено договірні терміни необхідно розпочати за процедурою судове стягнення заборгованості [32].

Для дотримання вчасного й ефективного реагування на ситуацію з простроченням термінів погашення дебіторської заборгованості необхідно налагодити щоденний оперативний облік дебіторської заборгованості. Таку роботу виконують працівники облікового відділу, але, як правило, бухгалтери документально фіксують господарські операції і їх робота не передбачає виконання фінансового плану та ведення справ по управлінню дебіторською заборгованістю. Тому на базі даних фінансового обліку у програмному забезпеченні роботи бухгалтерського відділу слід додати можливість передачі даних обліку до компоненти програмного забезпечення, що використовується для управління дебіторською заборгованістю. Таке поєднання забезпечить оперативне отримання даних стосовно групи прострочень на певну дату, терміни наближення погашень заборгованості, що в свою чергу дасть можливість працівникам фінансового відділу та менеджерам відреагувати на прострочення, а також завчасно визначитись із контрагентом.

Злагоджена система по управлінню дебіторською заборгованістю не завжди може існувати на підприємстві через цілий ряд причин, що можуть бути

визначальними для бізнесу. Тому політика стосовно управління дебіторською заборгованістю підприємства може носити досить гнучкий характер. Причини, які порушують функціонування системи управління дебіторською заборгованістю полягають у можливих труднощах в залежності від частки ринку як у сфері закупівель так і реалізації. Особливо делікатною є ситуація, коли на частки продажів та закупівель припадає значний відсоток у взаємовідносинах з одним контрагентом. Такий стан справ відповідає важливим чиним за нормальне функціонування підприємства взагалі. Тому при управлінні дебіторською заборгованістю у взаємовідносинах із такими контрагентами слід складати додаткові параметри стабільної роботи і аналізувати їх контрольні показники, оскільки в такому разі прорахунки одразу визначатимуть серйозні порушення у стабільності фінансового стану. Необхідно проводити регулярну діагностику стану розрахунків та термінів їх порушення, намагатись отримувати із різних джерел інформацію про фінансовий стан дебітора, частка якого є значною. Прорахунки в управлінні дебіторською заборгованістю за таких умов можуть відчутно дестабілізувати фінансовий стан підприємства-кредитора.

Виходячи із вищевикладеного зауважимо важливість усіх перелічених заходів для ефективної розробки та впровадження програм по оптимізації дебіторської заборгованості підприємства. Даний спектр заходів повинен носити комплексний характер застосування, охоплювати усі сфери діяльності та структуру підприємства, що можуть спричиняти взаємовплив в системі управління в цілому. Це дозволить отримати загальний економічний ефект від впровадження системи оптимізації дебіторської заборгованості [20].

Таким чином, основними пріоритетними напрямками управління дебіторською заборгованістю підприємства слід визнати:

- 1) організацію повного та достовірного обліку дебіторської заборгованості підприємства і перенесення облікових даних до його звітності;

- 2) аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах (оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості, середній строк обороту дебіторської заборгованості

та зобов'язань, коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів підприємства, частка кредиторської заборгованості в загальному обсязі зобов'язань, відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації продукції (надання послуг), частка сумнівної дебіторської заборгованості в її загальному обсязі, співвідношення суми усіх зобов'язань підприємства і суми активів);

3) оптимізацію структури дебіторської заборгованості підприємства;

4) визначення кола потенційних дебіторів та суворе планування дебіторської заборгованості підприємства на майбутні періоди;

5) постійний моніторинг дебіторської заборгованості;

6) визначення можливості застосування кредитної політики щодо окремих покупців продукції та формування її принципів і умов;

7) прискорення процесу погашення дебіторської заборгованості за допомогою сучасних форм її рефінансування;

8) здійснення ефективного контролю за формуванням та погашенням дебіторської заборгованості підприємства та розрахунок розміру резерву сумнівних боргів.

Також можна запропонувати нову систему управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Запоріжжкокс» та виділити наступні складові:

- аналіз дебіторів та кредиторів підприємства;

- аналіз реальної вартості дебіторської заборгованості та зобов'язань;

- контроль за реальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;

- розробку політики авансових розрахунків з клієнтами підприємства й надання комерційних кредитів;

- оцінку і реалізацію факторингу.

Для ПАТ «Запоріжжкокс» алгоритм управління дебіторською заборгованістю буде мати наступний вигляд (рис.3.1.)

Фінансовий аналіз діяльності організації-постачальника
Розробка кредитної політики організації
Прийняття рішення про надання кредиту, страхування дебіторської заборгованості
Зміна кредитної політики організації
Контроль за наданням послуг з водопостачання та водовідведення, випискою рахунків та його відправкою покушцю; складання картотеки дебіторів
Контроль за фінансовим станом основних дебіторів
Прийняття рішення про можливість використання факторингу або форфейтингу
При непогашенні боргу або його частини встановлення оперативного зв'язку з дебітором на предмет визнання ним боргу
Звернення до господарського суду із позовом про стягнення простроченої заборгованості
Порушення справи про банкрутство
Компенсація збитків з фонду безнадійних боргів

Рис.3.1. Алгоритм управління дебіторської заборгованістю
на ПАТ «Запоріжжкокс»

Реалізація низки заходів, що запропоновані цим алгоритмом, дозволить вирішити наступні завдання:

- сприятиме зростанню обсягу продаж шляхом надання комерційного кредиту і тим самим зростанню економічних вигід;
- підвищить конкурентоздатність підприємства за допомогою відстрочки платежів;
- дозволить з більшою вірогідністю визначати рівень ризику неплатоспроможності покупців;
- дозволить встановлювати плановий розмір резерву сумнівних боргів, забезпечувати превентивні заходи щодо фактично або потенційно неплатоспроможних покупців.

3.2. Формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу

Перехід до ринкових умов господарювання викликає необхідність пошуку та впровадження нетрадиційних для господарства України методів оновлення матеріально-технічної бази та модифікації основних засобів. Одним із таких методів є лізинг (англ. lease – оренда, наймання).

Фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу, за яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передавати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) (ст. 1 [1]).

Слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про лізинг» № 1381-15-ВР від 11.12.2003 року, який викладений як Закон України «Про фінансовий лізинг» [82], виключено поняття операційного лізингу з метою зм'якшення залежності терміну дії договору лізингу від строків амортизації об'єкту лізингу.

Відносини, що виникають у зв'язку з договором фінансового лізингу, регулюються положеннями Цивільного кодексу України про лізинг, наймання (оренду), купівлю-продаж, поставку з урахуванням особливостей, що встановлюються цим Законом.

За договором лізингу одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості з лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі). До договору лізингу застосовуються загальні положення про найм (оренду) з урахуванням особливостей, встановлених цим параграфом та законом. До відносин, пов'язаних з лізингом, застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом (ст. 806 «Договір лізингу» [83]).

Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або

набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. Залежно від особливостей здійснення лізингових операцій лізинг може бути двох видів – фінансовий чи оперативний. За формою здійснення лізинг може бути зворотним, пайовим, міжнародним тощо. Об'єктом лізингу може бути нерухоме і рухоме майно, призначене для використання як основні фонди, не заборонене законом до вільного обігу на ринку і щодо якого немає обмежень про передачу в лізинг [84].

Не можуть бути предметом лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці) ([82]).

Отже, класичний договір фінансового лізингу пов'язує трьох осіб: продавця (виготовлювача) майна, його набувача (лізингоодержувача) та лізингодавця (посередника). Лізингодавець укладає з продавцем обраного лізингоодержувачем майна договір купівлі-продажу, а із самим лізингоодержувачем – договір фінансового лізингу. Здебільшого лізингоодержувач, а не лізингодавець, шукає продавця і узгоджує з ним усі умови договору купівлі-продажу. Лізингоодержувач, зацікавлений в одержанні конкретних видів майна (будівлі, устаткування, транспортних засобів тощо), самостійно, на підставі наявної інформації, досвіду, рекомендації підбирає зацікавленого у продажу виробника (продавця) потрібного майна. І через недостатність власних оборотних засобів і обмежений доступ до кредитних ресурсів для придбання майна у власність звертається до потенційного лізингодавця, який має необхідні кошти або доступ до кредитних ліній, із проханням узяти участь у лізинговій угоді.

Лізингодавець (лізингова компанія) купує необхідне лізингоодержувачу майно у постачальника або виробника такого майна на підставі договору купівлі-продажу собі у власність і передає куплене майно лізингоодержувачу у тимчасове користування на умовах, погоджених у договорі лізингу, з правом викупу такого майна після закінчення терміну дії договору.

Результати порівняльного аналізу чинного законодавства про лізинг і оренду свідчать про значні відмінності в їх правовому регулюванні.

Податковий кодекс [85] ототожнює поняття лізингу й оренди, оскільки у цілях оподаткування це не має значення.

Фінансовий лізинг (оренда) – господарська операція фізичної або юридичної особи, яка передбачає передання орендарю майна, яке підпадає під визначення основного засобу згідно Податкового кодексу, придбаного або виготовленого орендодавцем, а також усіх ризиків і винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу (п.14.1.97[85]).

Оперативний лізинг (оренда) – господарська операція фізичної або юридичної особи, яка передбачає продаж основних засобів фінансовій організації з одночасним оборотним отриманням таких основних засобів фізичною або юридичною особою в оперативний або фінансовий лізинг (п.14.1.97 [85]).

У п. 14.1.97 Податкового кодексу перераховані чотири умови, наявність однієї з яких у договорі фінансового лізингу, визначає його як договір фінансового лізингу:

«Лізинг (оренда) вважається фінансовим, якщо лізинговий (орендний) договір містить одну з таких умов:

- об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менше 75%, а орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі;

- сума лізингових (орендних) платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує первісну вартість об'єкта лізингу

- балансова (залишкова) вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії лізингового договору, передбаченого таким договором, складає не більше 25% первісної вартості ціни такого об'єкта лізингу, діючій на початок строку дії лізингового договору;

- майно, яке передається у фінансовий лізинг, є виготовленим за замовленням лізингоотримувача (орендаря) та після закінчення дії лізингового договору не може

використовуватися іншими особами, крім лізингоотримувача (орендаря), виходячи з його технологічних і якісних характеристик».

Податкове визначення поняття «фінансовий лізинг» значно ширше, ніж цивільно-правове, і тільки воно, містить норму про те, що передача майна у користування супроводжується передачею «всіх ризиків і винагород,

пов'язаних з правом користування та володіння». Умови, наведені в п. 14.1.97 Податкового кодексу не мають ніякого відношення до укладання лізингових договорів – це прерогатива цивільного законодавства (Закону про фінансовий лізинг [1], ЦКУ [83] та ГКУ [3]). Але на них треба орієнтуватися при відображенні лізингових операцій у податковому обліку.

У П(С)БО 14 «Оренда» [86] термін «лізинг» не використовується. Причому те, що розуміється під «оперативним лізингом» у податковому законодавстві, у стандарті називається «оперативною орендою». П(С)БО 14 містить сім ознак, які дають можливість класифікувати операції як фінансова оренда, вони є прототипом податкових умов з деякою конкретизацією якісних характеристик введенням кількісних характеристик. Наприклад, ознака «строк оренди складає більшу частину строку корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди» у Податковому кодексі придбав кількісну характеристику «строк, протягом якого амортизується не менше 75% його первісної вартості». Однак сім ознак не є ідеальним інструментом, які дають можливість безпомилково класифікувати операції.

Існують суттєві відмінності між такими формами господарських зв'язків як фінансовий лізинг і фінансова оренда. Діяльність лізингодавця-інвестора принципово відрізняється від діяльності орендодавця (як правило, лізингодавцем є спеціалізоване підприємство), а роль лізингоодержувача є більш активною, ніж роль орендаря. Так, на відміну від орендаря лізингоодержувач не тільки отримує майно в користування, але на нього покладаються традиційні обов'язки покупця, пов'язані з правом власності: страхування майна, ремонт, технічне обслуговування тощо. При цьому власником лізингового майна до певного часу залишається лізингодавець.

Втрата або неможливість використання об'єкту лізингу не звільняє лізингоодержувача від повної сплати боргу. А у разі виявлення дефекту лізингового об'єкту лізингодавець звільняється від гарантійних обов'язків.

На відміну від орендаря всі претензії з питань гарантійного ремонту лізингоодержувач подає постачальнику чи виробнику лізингового майна.

Відмінність між орендою та лізингом полягає у передачі ризиків, пов'язаних із володінням і використанням майна, які є ризиками випадкового знищення або пошкодження майна, та які несе власник майна (ст. 323 ЦКУ [83]). Ризики випадкового знищення або пошкодження майна, отриманого у користування несе лізингоотримувач, хоча сторони можуть домовитися про обернене.

Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмету договору лізингу несе лізингоодержувач, якщо інше не встановлене законом.

Якщо лізингодавець або продавець (постачальник) прострочили передання предмета договору лізингу лізингоодержувачу або лізингоодержувач прострочив повернення предмета договору лізингу лізингодавцю, ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження несе сторона, яка прострочила ст. 809 «Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмету договору лізингу» [83].

Лізинг як вид діяльності можуть здійснювати обмежене число суб'єктів господарювання. Договір лізингу вказує, що однією зі сторін таких взаємовідносин є банківська або інша фінансова установа, зокрема, лізингова компанія, для яких надання фінансових послуг є виключним видом діяльності, що підтверджується відповідною ліцензією. Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III до числа фінансових послуг віднесений тільки фінансовий лізинг, укладати підприємствам договір оперативного лізингу між собою не рекомендується. Причина упередженого відношення до такого договору пов'язана з тим, що у ЦКУ та ГКУ є положення, що зумовлюють практичну реалізацію лізингу відповідно до вимог окремого закону, а зараз діє лише закон про фінансовий лізинг. Тому деякі спеціалісти вважають, що у

існуючому правовому полі є місце виключно фінансовому лізингу. Може така думка надто категорична, але вона існує.

Що стосується ПДВ, то проценти і комісія, сплачені (нараховані) у складі лізингових платежів за договором фінансового лізингу, не є об'єктом обкладання ПДВ (п. 196.1.2 Податкового кодексу). А вартість самого об'єкта фінансового лізингу підлягає обкладанню ПДВ на загальних умовах (п. 188.1 Податкового кодексу). Причому відображення податкових зобов'язань лізингової компанії (податкового кредиту у лізингоотримувача) здійснюється у момент його фактичної передачі (отримання) (п.187.6 Податкового кодексу).

Про переваги лізингу над орендою можна судити по тому, що лізинг – один із найпоширеніших у світовій практиці спосіб технічного оснащення чи оновлення виробництва. Його популярність пояснюється можливістю лізингоодержувачу відмовитися від банківського кредитування з одночасною економією оборотних засобів підприємства. Але незважаючи на свої переваги, лізинг залишається поза увагою багатьох українських підприємств.

До причин такої неповаги можна віднести недосконалість національної законодавчої бази про лізинг і недостатню обізнаність підприємств із цим видом господарських операцій.

Фінансовий лізинг – це аналог придбання основних засобів за кредитні ресурси. Тому лізингодавцю слід пройти такі кроки алгоритму:

- при отриманні об'єкта оренди, визнати актив і зобов'язання за найменшою оцінкою: справедливою вартістю об'єкта лізингу або теперішньої вартості суми мінімальних орендних платежів;
- визначити метод нарахування амортизації активу, виходячи з встановленої на підприємстві облікової політики;
- розрахувати фінансові витрати (різницю між сумою мінімальних орендних платежів і вартістю об'єкта оренди, за якою він визнаний в обліку);
- розрахувати в кожному лізинговому платежу процентну складову так, щоб процентна ставка була приблизно однакова на залишок зобов'язань для кожного періоду.

Мінімальні орендні платежі (МОП) – платежі, що підлягають сплаті орендарем протягом строку оренди (за вирахуванням вартості послуг та податків, що підлягають сплаті орендодавцю, і непередбаченої орендної плати), збільшені: для орендаря – на суму його гарантованої ліквідаційної вартості; для орендодавця – на суму його гарантованої ліквідаційної вартості.

У разі можливості та наміру орендаря придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливу вартість на дату придбання, мінімальні орендні платежі складаються з мінімальної орендної плати за весь строк оренди та суми, яку потрібно сплатити згідно з угодою на придбання об'єкта оренди.

Негарантована ліквідаційна вартість – частина ліквідаційної вартості об'єкта оренди, отримання якої орендодавцем не забезпечується або гарантується лише пов'язаною з ним стороною.

Теперішня вартість мінімальних орендних платежів – це сума продисконтованих лізингових платежів, які підлягають сплаті за договором, із застосуванням орендної ставки відсотка.

Орендна ставка відсотка – це ставка відсотка, за якої теперішня вартість мінімальних орендних платежів та негарантованої ліквідаційної вартості дорівнює справедливій вартості об'єкта фінансової оренди на початку строку оренди.

Розглянемо приклад лізингу ПАТ «Запоріжжкокс». Обладнання передається у фінансову оренду за ціною, яка нижча від ціни придбання, на строк, який дорівнює строку корисного використання об'єкта оренди $T_{сл} = 4$ роки. Вартість обладнання 96000 тис.грн (в тому числі ПДВ). Нарахування амортизації обладнання проводиться прямолінійним методом. Договором оренди передбачено, що негарантована ліквідаційна вартість об'єкта встановлена в сумі 4000 тис. грн. Винагорода орендодавцю нараховується за ставкою 17% річних. Сума плати за обладнання та винагорода орендодавцю нараховуються 30 грудня кожного року оренди рівними частками (ануїтет).

Розрахуємо суму фінансових витрат орендаря та фінансових доходів орендодавця.

У даному випадку теперішня вартість мінімальних орендних платежів нижча від справедливої вартості об'єкта, тобто, орендар фактично отримує об'єкт оренди за ціною, яка нижча від його справедливої вартості.

У такому випадку розрахунок фінансових витрат орендаря та фінансових доходів орендодавця будуть відрізнятися, оскільки вартість придбання об'єкта оренди згідно договору сплачується орендарем не повністю. Різниця між ціною придбання і оплатою вартості за обладнання, яка передбачена договором оренди, (у прикладі 4000 тис.грн.), отримання якої орендодавцем не гарантується, називається негарантованою ліквідаційною вартістю.

Згідно з п.10 в обліку орендодавця дебіторська заборгованість орендаря відображається як сума мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу, який належить до отримання. Одночасно залишкова вартість об'єкта фінансової оренди виключається з балансу орендодавця з відображенням у складі інших витрат (собівартості реалізованих необоротних активів).

Фінансовий дохід орендодавця визначається як різниця між сумою мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості об'єкта оренди та теперішньою вартістю вказаної суми, яка визначається за орендною ставкою процента.

За умовами приклада теперішня вартість МОП і негарантованої ліквідаційної вартості дорівнює 96 000 тис. грн.

Теперішня вартість негарантованої ліквідаційної вартості (P) дорівнює

$$P = \frac{S}{(1 + j_c)^n} = \frac{4000}{(1 + 0,17)^4} = 2136,4 \text{ тис.грн}$$

Тоді теперішня вартість МОП, яка дорівнює оплаті вартості обладнання, складає 96000 тис.грн. – 2134,60 тис.грн. = 93865,40 тис.грн. МОП за рік [6]:

$$R = \frac{A * j_c}{1 - (1 + j_c)^{-n}} = \frac{93865,4 * 0,17}{1 - (1 + 0,17)^{-4}} = 34217,05 \text{ тис. грн}$$

Розрахунок МОП в Excel:

ПЛТ(17 %; 4; 93865,40; ; 0) = – 34217,04653 тис. грн.

МОП за весь строк оренди 34217,04653 тис.грн. х 4 = 136868,19 тис.грн., з них оплата вартості обладнання дорівнює 93865,40 тс.грн., а фінансові витрати 136868,19 тис.грн. – 93865,40 тис.грн. = 43002,79 тис.грн.

Розрахунок орендних платежів в Excel:

- платежів по процентах:

ПРПЛТ(17 %; 1; 4; – 93865,40) = 15957,12;

ПРПЛТ(17 %; 2; 4; – 93865,40) = 12852,93;

ПРПЛТ(17 %; 3; 4; – 93865,40) = 9221,03;

ПРПЛТ(17 %; 4; 4; – 93865,40) = 4971,71;

- основних виплат за обладнання:

ОСПЛТ(17 %; 1; 4; 93865,40) = – 18259,93;

ОСПЛТ(17 %; 2; 4; 93865,40) = – 21364,12;

ОСПЛТ(17 %; 3; 4; 93865,40) = – 24996,02;

ОСПЛТ(17 %; 4; 4; 93865,40) = – 29245,34.

Результати розрахунку розподілу фінансових витрат орендаря подамо в таблиці 3.1.

Для визначення суми фінансового доходу орендодавця спочатку треба визначити суму МОП і негарантованої ліквідаційної вартості, яка дорівнює 136 868,20 тис.грн. + 4000 тис.грн. = 140 868,20 тис.грн. Отже, фінансовий дохід орендодавця дорівнює 140868,20 тис.грн. – 96 000 тис.грн. = 44 868,20 тис. грн.

Розподіл фінансових витрат орендаря

Дата	Орендні платежі, тис.грн.			Залишок зобов'язань з оренди на кінець періоду
	Мінімальна сума орендних платежів, яка сплачується регулярно	Процент	За обладнання	
02.01	0	0	0	93865,40
30.12	34217,05	$15957,12 = 93865,40 * 0,17$	$34217,05 - 15957,12 = 18259,93$	75605,47
30.12	34217,05	12852,93	21364,12	54241,35
30.12	34217,05	9221,03	24996,02	29245,34
30.12	34217,05	4971,71	29245,34	0
Усього	136868,20	43002,79	93865,41	0

Розподіл фінансових доходів орендодавця представлений у таблиці 3.2.

Орендодавець у кінці строку оренди суму негарантованої ліквідаційної вартості відносить до складу інших витрат операційної діяльності, внаслідок чого на суму 4000 грн. зменшується фінансовий результат від звичайної діяльності орендодавця.

Розрахунок орендних платежів в Excel:

- платежів по процентах:

$$\text{ПРПЛТ}(17\%; 1; 4; - 96000) = 16320;$$

$$\text{ПРПЛТ}(17\%; 1; 4; - 78102,05) = 13277,50;$$

$$\text{ПРПЛТ}(17\%; 1; 4; - 57163,40) = 9717,78;$$

$$\text{ПРПЛТ}(17\%; 1; 4; - 32664,13) = 5552,90;$$

Розподіл фінансових доходів орендодавця

Дата	Орендні платежі, тис.грн.			Залишок зобов'язань з оренди на кінець періоду
	Мінімальна сума орендних платежів, яка сплачується регулярно	Процент	За обладнання	
02.01	0	0	0	96000
30.12	34217.05	16320	17897.05	78102.95
30.12	34217.05	13277,50	20939.55	57163.40
30.12	34217.05	9717,78	24499.27	32664.13
30.12	34217.05	5552.90	28664.14	4000
Усього	136868.20	44868,20	92000	0

- основних виплат за обладнання:

ОСПЛТ(17 %; 1; 4; 92000) = – 17897,04646;

ОСПЛТ(17 %; 2; 4; 92000) = – 20939,54436;

ОСПЛТ(17 %; 3; 4; 92000) = – 24499,2669;

ОСПЛТ(17 %; 4; 4; 92000) = – 28664,14228.

3.3. Розробка кредитної політики промислового підприємства

Дослідження свідчать [1; 7; 11; 13; 16; 18], що розробка й реалізація кредитної політики на металургійних підприємствах є обов'язковою умовою ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Кредитна політика – це правила, стандарти й економічні механізми співробітництва з підприємствами-покупцями, спрямовані на збільшення обсягу

продажу і мінімізацію ризику неповернення грошових коштів за реалізовану продукцію.

Установлено, що розробка кредитної політики на підприємствах повинна включати такі етапи:

1. Визначення терміну надання кредиту.
2. Розрахунок рівня знижок за дострокову оплату.
3. Обґрунтування норм кредитоспроможності і встановлення рейтингу підприємств-покупців.

4. Прийняття рішення про надання кредиту.
5. Проведення аналізу й контролю за справлянням боргів.
6. Оцінювання ефективності кредитної політики.
7. Розробка умов мотивації персоналу.

Етап 1. Визначення терміну надання кредиту

Критерієм встановлення періоду кредитування є така умова:

$$(BP_n - BP_c) \times P_p > (Dz_c - Dz_n) \times A_e, \quad (3.1)$$

де BP_n – виручка від нового продажу;

BP_c – щорічний обсяг продажу в кредит до зміни періоду кредитування;

P_p – рентабельність реалізації продукції;

Dz_c – старий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

Dz_n – новий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

A_e – альтернативні витрати.

Розрахунок показників рентабельності й необхідної дохідності інвестицій при оцінюванні доцільності зміни терміну кредитування виконується в такій послідовності (табл. 3.3):

Таблиця 3.3

Алгоритм розрахунку ефективності кредитної політики підприємства

№ з/п	Показники*	Алгоритм розрахунку
1	Прибуток від додаткового обсягу продажу ($\Pi_{\text{д}}$)	$\Pi_{\text{д}} = \text{ВР} \times \text{Р}_{\text{р}}$
2	Додаткова дебіторська заборгованість, пов'язана з новим продажем ($\Delta\text{ДЗ}$)	$\Delta\text{ДЗ} = \Delta\text{ВР} / \text{К}_{\text{дрс}}$
3	Інвестиції в $\Delta\text{ДЗ}$ ($\text{I}_{\text{дрн}}$)	$\text{I}_{\text{дрн}} = \text{В}_{\text{зм}} / \text{Ц} \times \Delta\text{ДЗ}$
4	Рівень дебіторської заборгованості до зміни терміну кредитування ($\text{ДЗ}_{\text{с}}$)	$\text{ДЗ}_{\text{с}} = \text{ВР}_{\text{с}} / \text{К}_{\text{дрс}}$
5	Новий рівень дебіторської заборгованості ($\text{ДЗ}_{\text{н}}$)	$\text{ДЗ}_{\text{н}} = \text{ВР}_{\text{с}} / \text{К}_{\text{дрн}}$
6	Інвестиції в додаткову дебіторську заборгованість, пов'язану з початковим обсягом продажу ($\text{I}_{\text{дрп}}$)	$\text{I}_{\text{дрп}} = \text{ДЗ}_{\text{н}} - \text{ДЗ}_{\text{с}}$
7	Загальні інвестиції в додаткову дебіторську заборгованість ($\text{I}_{\text{з}}$)	$\text{I}_{\text{з}} = \text{I}_{\text{дрп}} + \text{I}_{\text{дрн}}$
8	Необхідний прибуток додаткових інвестицій (до оподаткування) ($\Pi\Delta_{\text{і}}$)	$\Pi\Delta_{\text{і}} = \text{А}_{\text{в}} \times \text{I}_{\text{дрп}}$
9	Прибуток (збиток) від зміни періоду кредитування ($\Pi_{\text{мк}}$)	$\Pi_{\text{мк}} = \Pi_{\text{д}} - \Pi\Delta_{\text{і}}$

*Примітка.

ВР – приріст виручки від реалізації у зв'язку з пом'якшенням кредитної політики;

$\text{ВР}_{\text{с}}$ – щорічний обсяг продажу в кредит;

$\text{Р}_{\text{р}}$ – рентабельність реалізації продукції;

$\Delta\text{ДЗ}$ – приріст дебіторської заборгованості;

$\text{К}_{\text{дрс}}$ – старий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

$\text{К}_{\text{дрн}}$ – новий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

Ц – ціна одиниці продукції;

$\text{В}_{\text{зм}}$ – змінні витрати на одиницю продукції;

$\text{А}_{\text{в}}$ – альтернативні витрати.

Нижче на прикладі ПАТ «Запоріжжюкс» подано послідовність розрахунку терміну кредитування. Вихідна інформація така:

1. Щорічна сума продажу товарів у кредит	1 млн грн
2. Середній період інкасації дебіторської заборгованості	30 днів
3. Продаж здійснюється на умовах	«нетто 30» без знижки
4. Пропоновані умови продажу	«нетто 45» без знижки
5. Рентабельність реалізації продукції	25%
6. Новий середній період інкасації дебіторської заборгованості	45 днів
7. Змінні витрати (витрати на виробництво, зберігання запасів, адміністративні витрати фінансового відділу тощо), у % до обсягу реалізації	70%
8. Альтернативні витрати підприємства, пов'язані з одержанням й управлінням дебіторською заборгованістю	20%

Експертними розрахунками встановлено, що таке пом'якшення кредитної політики приведе до зростання виручки від реалізації на 130 тис. грн.

Підставляючи відомі дані у формули, наведені в табл. 3.6, одержимо:

$$P_d = 130 \text{ тис грн} \times 0,25 = 32,5 \text{ тис грн};$$

$$\Delta DЗ = 130 \text{ тис грн} / 1130 \text{ тис грн} / 360 : 45 = 1,4 \text{ тис грн};$$

$$I_{дзн} = 0,7 \times 1,4 \text{ млн грн} = 0,98 \text{ тис грн};$$

$$Дз_с = 1 \text{ млн грн} / 360 : 30 = 8,3 \text{ тис грн};$$

$$Дз_н = 1 \text{ млн грн} / 360 : 45 = 12,5 \text{ тис грн};$$

$$I_{дзн} = 12,5 \text{ тис грн} - 8,3 \text{ тис грн} = 4,2 \text{ тис грн};$$

$$I_з = 0,98 \text{ тис грн} + 4,2 \text{ тис грн} = 5,18 \text{ тис грн};$$

$$P_{\Delta_i} = 0,20 \times 4,2 \text{ тис грн} = 0,84 \text{ тис грн};$$

$$P_{пк} = 32,5 \text{ тис грн} - 0,84 \text{ тис грн} = 31,66 \text{ тис грн}.$$

Отже, прибуток від додаткового продажу феросплавів перевищує прибуток на основі необхідної дохідності інвестицій у додаткову дебіторську заборгованість на 31,66 тис грн, тому збільшення періоду кредитування з 30 до 45 днів необхідно вважати правильною зміною кредитної політики.

Етап 2. Розрахунок рівня знижки за дострокову оплату

Критерієм надання знижки є така умова:

$$ДДЗ \times A_B > Z_n \times П \times ВР_c, \quad (3.2)$$

де $ДДЗ$ – зменшення суми дебіторської заборгованості в результаті більш ранньої оплати;

A_B – альтернативні витрати;

Z_n – відсоток знижки;

$П$ - відсоток покупців, що бажають купувати продукцію зі знижкою;

$ВР_c$ – щорічний обсяг продажу в кредит.

Розрахунок економії та витрат при оцінюванні зміни знижки за ранні платежі виконується в такій послідовності (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Алгоритм розрахунку ефективності надання знижки

№ з/п	Показник*	Алгоритм розрахунку
1	Рівень дебіторської заборгованості до зміни знижки за ранні платежі ($ДЗ_c$)	$ДЗ_c = ВР'_c / K_{двс}$
2	Рівень дебіторської заборгованості після введення знижки за ранні платежі ($ДЗ_з$)	$ДЗ_з = ВР'_з / K_{двз}$
3	Зменшення інвестицій у дебіторську заборгованість ($\Delta I_{дв}$)	$\Delta I_{дв} = ДЗ_c - ДЗ_з$
4	Витрати на введення знижки за ранні платежі ($В_з$)	$В_з = Z_n \times П \times ВР_c$
5	Сума економії від зменшення дебіторської заборгованості після надання знижки за ранні платежі ($A_з$)	$A_з = A_B \times \Delta I_{дв}$

*Примітка.

$ВР'_c$ – щорічний обсяг продажу в кредит до зміни знижки за ранні платежі;

$ВР'_z$ – щорічний обсяг продажу в кредит після введення знижки;

$З_d$ – знижка до ціни;

$П_x$ – питома вага покупців, що бажають одержати знижку;

$Е_{де}$ – сума економії від зменшення дебіторської заборгованості після надання знижки.

Вихідна інформація для розрахунків така:

1. Щорічна сума продажу товарів у кредит	1 млн грн
2. Середній період інкасації дебіторської заборгованості	60 днів
3. Продаж здійснюється на умовах	«нетто 60» без знижки
4. Пропоновані умови продажу	«2/10, нетто 45»
5. Новий середній період інкасації дебіторської заборгованості	30 днів
6. Покупці, що користуються знижкою (обсяг закупівель)	60%
7. Альтернативні витрати підприємства, пов'язані з одержанням й управлінням дебіторською заборгованістю	20%

Рівень дебіторської заборгованості до зміни знижки за ранні платежі дорівнює 166,6 тис грн ($1 \text{ млн грн} / 360 : 60 \text{ днів}$), а після введення знижки становитиме 83,3 тис грн ($1 \text{ млн грн} / 360 : 30$). Тобто скорочення інвестицій у дебіторську заборгованість для підприємства становитиме 83,3 тис грн ($166,6 \text{ тис грн} - 83,3 \text{ грн}$).

При зміні існуючих умов на «2/10, нетто 45» середній період стягнення заборгованості може бути зменшений до одного місяця. Альтернативні витрати введення знижки для підприємства становитимуть 12 тис грн ($0,02 \times 0,60 \times 1 \text{ млн грн}$) щорічно. Економія з урахуванням альтернативних витрат від зменшення дебіторської заборгованості дорівнює 16,7 млн грн ($0,20 \times 83,3 \text{ тис грн}$).

Етап 3. Обґрунтування норм кредитоспроможності і встановлення рейтингу підприємств-покупців

Норми кредитоспроможності визначають мінімально прийнятну надійність підприємства при видачі йому комерційного кредиту. Критерії визначення

кредитоспроможності тут вужчі й ліберальніші порівняно з банківськими. Тому для її оцінювання досить аналізу показників фінансової звітності підприємств-покупців.

У світовій та вітчизняній практиці господарювання досить поширеним є метод оцінювання кредитоспроможності підприємства на основі фінансових коефіцієнтів [39; 43]. Першочергова роль тут відводиться показникам ліквідності оборотних активів. Державним органами встановлені такі нормативні коефіцієнти для підприємств усіх видів діяльності (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Нормативні значення коефіцієнтів ліквідності оборотних активів для національного господарства України

Назва коефіцієнта	Джерело			
	[4]	[6]	[7]	[8]
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	>0	0,2-0,35	0,2-0,35
Коефіцієнт швидкої ліквідності	-	0,6-0,8	-	-
Коефіцієнт покриття	>2,0	>1,0	1-1,5	1-1,5

Такий самий підхід до встановлення нормативних значень показників ліквідності пропонують вітчизняні вчені та практики.

Проте, як свідчить практика господарювання, названі показники досить суттєво коливаються за видами промислової діяльності.

Можна зробити висновок, що єдиних нормативних значень показників ліквідності оборотних активів бути не може. Для кожного виду діяльності повинні бути розроблені свої показники, як показує досвід високорозвинених країн [19].

У зв'язку з вищевикладеним, використання нормативних значень коефіцієнтів ліквідності оборотних активів для оцінювання рівня платоспроможності підприємств різних видів діяльності є некоректним.

Для розробки норм кредитоспроможності підприємств-покупців може бути використаний метод, який базується на оцінюванні економічної динаміки суб'єкта господарювання. Нормативна система значень показників являє собою еталонну динаміку фінансового стану підприємства, тобто це найкращий розподіл всіх показників за темпами їх зростання. Показнику, який повинен мати найвищий темп

зростання, надається ранг 1, а тому, який повинен мати найнижчий темп зростання, - максимальний ранг залежно від кількості показників [4].

Розрахувавши фактичні темпи зростання обраних показників і замінивши отримані величини рангами за тим самим правилом, можна отримати реальну динаміку та порівняти її з еталонною. Відхилення реальної динаміки від еталонної, виражене, наприклад, через коефіцієнт кореляції цих двох рядів, і буде являти собою інтегральну оцінку реальної динаміки.

Вибір показників проводиться на основі фінансових коефіцієнтів. При використанні цього підходу взято таку систему нормативних рангових значень абсолютних показників на базі бухгалтерської звітності (табл. 3.6).

Такий розподіл рангів визначається припущеннями про сприятливий характер таких явищ: збільшення частки чистого прибутку (1-2); збільшення рентабельності (2-3); інтенсифікація використання майна (3-4); переважний розвиток за рахунок власних ресурсів (3-4); збільшення частки довгострокової кредиторської заборгованості в загальній її сумі (5-6); збільшення суми оборотних засобів підприємства (6-7); зниження частки довгострокової дебіторської заборгованості в загальній її сумі (7-8).

Таблиця 3.6

Система інтегральної оцінки динаміки розвитку суб'єктів господарювання

Показник	Позначення	Ранг
Чистий прибуток	ЧП	1
Прибуток від реалізації	ПР	2
Виручка	ВР	3
Активи	А	4
Середня величина позикових засобів	ПЗ	5
Середня короткострокова кредиторська заборгованість	КЗ	6
Середня дебіторська заборгованість	ДЗ	7
Середня довгострокова дебіторська заборгованість	ДДЗ	8

Як еталонна прийнята система нормативних значень показників, яка наведена в табл. 3.6, тобто:

$$T_{ЧП} > T_{ПР} > T_A > T_{ПЗ} > T_{ДЗ} > T_{ДДЗ} \quad (3.3)$$

Оцінимо відхилення реальної динаміки розвитку від еталонної через коефіцієнт кореляції. Коефіцієнт кореляції рангів – це один з показників його тісного зв'язку. Він розраховується за формулою:

$$R = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{N(N^2 - 1)}, \quad (3.4)$$

де d_i^2 – квадрати різниці рангів, пов'язаних величин x і y ;

N – число спостережень (число пар рангів).

Висновок про практичну значущість отриманих результатів аналізу можна зробити на підставі тісного зв'язку фактичних і еталонних рангів за допомогою шкали Чеддока:

Показання тісноти зв'язку	0,1-0,3	0,3-0,5	0,5-0,7	0,7-0,9	0,9-0,99
Характеристика сили зв'язку	слабка	помірна	помітна	висока	дуже висока

Пропонується встановити такі норми кредитоспроможності підприємств-покупців, використовуючи шкалу Чеддока (табл. 3.10).

Таблиця 3.7

Норми кредитоспроможності підприємств-покупців

Коефіцієнти тісноти зв'язку нормативної та фактичної динаміки показників	Оцінка надійності клієнта
До 0,5	Обмежена
0,51-0,70	Посередня
0,71-0,90	Добра
0,91-0,99	Висока

Підприємствам, показники яких відповідають двом останнім групам, можуть надаватися пільгові умови придбання продукції металургії, а з клієнтами першої групи – недоцільно укладати договори стосовно співробітництва з ними.

Рейтинг підприємств-покупців можна встановлювати на основі оцінки зміни показника щільності зв'язку нормативної й фактичної динаміки аналізованих показників відповідно до шкали Чеддока.

Етап 4. Прийняття рішення про надання кредиту

Цей процес є досить відповідальним. При цьому доцільно проаналізувати дві практичні ситуації:

- 1) якщо немає ймовірності повторного замовлення;
- 2) якщо є ймовірність повторного замовлення.

У першій ситуації можливі два варіанти дій: відмовити або надати кредит. При відмові не буде ні прибутку, ні збитку. У разі надання кредиту є ймовірність того, що покупець сплатить (i). Якщо покупець сплатить, то одержується додаткова виручка ($ДВР$) і необхідно здійснювати додаткові витрати ($ДВ$). Чистий дохід дорівнює приведеній вартості (PV) величини ($ДВР-ДВ$). При цьому існує ймовірність невиконання зобов'язань покупцем ($1-i$), що призведе до додаткових витрат.

Кредит можливо надавати, коли очікуваний від цього прибуток перевищує очікуваний зиск від відмовлення в кредиті, а саме:

$$i \times (ДВР - ДВ) / (1 + r)^{rt/12} > (1 - i) \times ДВ / (1 + r)^{rt/12}, \quad (3.5)$$

де r – ставка дисконтування;

t – термін надання кредиту, міс.;

12 – кількість місяців у році.

Таким чином, загальний очікуваний прибуток від надання кредиту дорівнює підсумку очікуваного прибутку від першого замовлення і приведеній вартості очікуваного прибутку від повторного замовлення. Це свідчить про необхідність формування ефективної кредитної політики металургійних підприємств з метою залучення надійних і постійних покупців.

Етап 5. Проведення аналізу і контролю за справлянням боргів

При оцінюванні суми наданого комерційного кредиту важливим джерелом інформації є відомості про дебіторську заборгованість. Залишок дебіторської заборгованості формується під впливом термінів, структури платежів і може бути поданий таким чином:

$$ДЗ_t = ДЗ_{t-1} + ДЗ_t^1 - ДЗ_t^0, \quad (3.6)$$

де $ДЗ_t$ – поточний залишок дебіторської заборгованості;

$ДЗ_{t-1}$ – дебіторська заборгованість, що сформувалася у попередньому періоді;

$ДЗ_t^1$ – дебіторська заборгованість, що сформувалася у поточному періоді;

$ДЗ_t^0$ – дебіторська заборгованість, погашена в поточному періоді.

Важливим показником, що використовується в практиці аналізу дебіторської заборгованості, є динаміка її оборотності. Проте цей показник, який розраховується за даними фінансової звітності, має суттєвий недолік: залежить від зміни рівня реалізації продукції, навіть тоді, коли платіжна поведінка клієнтів залишається без змін.

Етап 6. Оцінювання ефективності кредитної політики

За своєю суттю кредитна політика може бути: консервативною, помірною й агресивною [1].

Приріст величини дебіторської заборгованості при наданні відстрочки платежу (ΔI) розраховується за такою формулою:

$$\Delta I = [(DSO_N - DSO_O) \times (S_N / 360)] + \\ + V[(DSO_O \times (S_N - S_O)) / 360], \quad (3.7)$$

де DSO_O – оборотність дебіторської заборгованості в днях до зміни кредитної політики;

DSO_N – оборотність дебіторської заборгованості в днях після зміни кредитної

політики;

S_O – поточний валовий обсяг реалізації;

S_N – прогнозований обсяг реалізації після зміни кредитної політики;

V – змінні витрати у відсотках до валового обсягу реалізації (витрати на виробництво, на зберігання запасів, витрати кредитного відділу тощо).

Приріст прибутку (ΔP) за рахунок збільшення періоду кредитування розраховується за формулою [16, с. 389]:

$$\Delta P = (S_N - S_O) \times (1 - V) - k \times \Delta I - (B_N \times S_N - B_O \times S_O) - (D_N \times S_N \times P_N - D_O \times S_O \times P_O), \quad (3.8)$$

де k – ціна інвестицій у дебіторську заборгованість;

B_O – середній обсяг безнадійних боргів при поточному обсязі реалізації у відсотках від валового обсягу реалізації;

B_N – середній обсяг безнадійних боргів при новому обсязі реалізації у відсотках від нового валового обсягу реалізації;

P_O – частина обсягу реалізації зі знижкою у валовому обсязі реалізації до зміни кредитної політики, %;

P_N – частина обсягу реалізації зі знижкою у валовому обсязі реалізації після зміни кредитної політики, %;

D_O – поточний відсоток торговельної знижки (до зміни кредитної політики);

D_N – прогнозований відсоток торговельної знижки (після зміни кредитної політики).

Етап 7. Розробка умов мотивації персоналу

Критерієм оцінювання ефективності кредитної політики є питома вага суми

дебіторської заборгованості, що виникла в даному місяці, у виручці від реалізації продукції за цей самий місяць.

За точку відліку можна взяти вказаний вище показник, що фактично сформувався на підприємстві в середньому за три останні роки. Наприклад, якщо питома вага величини дебіторської заборгованості у виручці від реалізації металургійного підприємства за вказаний період становила певний відсоток, то за зменшення його величини працівників відповідних служб заохочують, а за збільшення – застосовують економічні санкції. Для цього може бути використана відповідна шкала. При її побудові враховано те, що мінімальне значення премій (вирахувань) становитиме не менш ніж 10% від тарифного окладу, а максимальне – 40%. Така шкала розроблена на прикладі металургійного підприємства ПАТ «Запоріжжкокс» (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Шкала оцінювання ефективності кредитної політики ПАТ «Запоріжжкокс»

Дебіторська заборгованість, що виникла в даному місяці, % до виручки	До 10,0	10,1-15,0	15,1-20,0	20,1-24,9	25,0	25,1-30,0	30,1-35,0	35,1-40,0	Понад 40,0
Доплата (+), вирахування (-), у % до суми посадового окладу	+40	+30	+20	+10	0	-10	-20	-30	-40

Розрахунки виконуються щомісяця й за їх результатами працівникам, які відповідають за реалізацію кредитної політики, виплачуються або премії, або здійснюються вирахування із суми посадового окладу.

Застосування такого підходу до мотивації персоналу сприятиме розробці й реалізації ефективної кредитної політики. Фінансисти будуть планувати надходження грошових коштів від споживачів, бачити реальний стан боргів контрагентів, матимуть змогу підвищити рівень ліквідності та фінансової стійкості металургійних підприємств. Співробітники відділу продажу будуть чітко знати, що вимагається від них, які завдання вони повинні ставити перед своїми клієнтами.

Упровадження на металургійних підприємствах України розробленої нами методики формування кредитної політики дасть змогу вдосконалити управління

дебіторською заборгованістю, підвищити ефективність використання активів.

Ефективність розроблених заходів щодо вдосконалення економічного механізму формування й використання оборотних активів металургійних підприємств необхідно оцінювати прибутком, що припадає на 1 грн оборотних активів, тобто їх рентабельністю.

Рентабельність оборотних активів формується під дією двох факторів: рентабельності виручки та коефіцієнта оборотності оборотних активів.

Для забезпечення відтворення в майбутньому з урахуванням приросту оборотних активів за рахунок інфляції і безбитковості роботи необхідно забезпечити обсяг продажу (BV) у розмірі майбутньої вартості витрат (FV).

Майбутня вартість витрат (FV) до часу надходження грошових коштів на поточний рахунок з урахуванням рівня інфляції розраховується за формулою:

$$FV = PV \times (1 + I)^t, \quad (3.9)$$

де FV – майбутня вартість витрат;

I – індекс інфляції;

t – період часу надходження грошових коштів.

Отже, прибуток буде дорівнювати $FV - PV$.

Обсяг реалізованої продукції для забезпечення безбитковості роботи повинен врахувати ще і сплату податків при збереженні необхідної величини майбутньої вартості витрат (FV):

$$\begin{aligned} BV^b &= FV + (FV - PV) / (1 - T) - (FV - PV) = \\ &= (FV - PV) / (1 - T) + PV, \end{aligned} \quad (3.10)$$

BV^b – обсяг реалізації, що забезпечує покриття витрат на виробництво, приріст оборотних активів і сплату податку на прибуток;

T – ставка податку на прибуток;

PV – собівартість реалізованої продукції.

Для розрахунку обсягу реалізованої продукції, що забезпечує базовий рівень рентабельності, майбутня вартість продукції становитиме:

$$FV_1 = FV(1 + R), \quad (3.11)$$

де R – коефіцієнт, що враховує рівень рентабельності продукції.

Можна записати так:

$$BP = PV + [FV(1 + R) - PV] / (1 - T), \quad (3.12)$$

де BP – обсяг реалізації, що забезпечує розширене відтворення.

З урахуванням розрахованого нового обсягу реалізованої продукції рентабельність продажу становитиме:

$$R_n = (BP - PV) \times (1 - T) / BP, \quad (3.13)$$

Розрахунок собівартості виконується за такою формулою:

$$R_S = \frac{BP - PV}{PV}. \quad (3.14)$$

Розрахуємо значення рентабельності продажу, що може забезпечити впровадження розроблених заходів на прикладі ПАТ «Запоріжжкокс» (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Вихідні дані для розрахунку рівня рентабельності продажу по ПАТ «Запоріжжкокс»

Показник	Позначення	Значення
Реалізована продукція, млн грн	BP^b	6831,5

Собівартість реалізованої продукції, млн грн	PV	5183,2
Прибуток, млн грн	П	1648,3
Середньомісячні темпи інфляції, %	I	0,9
Тривалість обороту оборотних активів, міс.	T_0	10

Розрахунок можливого значення рентабельності продажу в результаті впровадження розроблених рекомендацій наведено в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Розрахунок рентабельності продажу ПАТ «Запоріжжкокс»

Показник	Розрахунок
Собівартість реалізованої продукції, млн грн	$PV = 5183,2$ (згідно з даними табл. 3.12)
Рівень рентабельності продукції, %	$R = 31,8$
Майбутня вартість витрат, млн грн	$FV = 5183,2 \times (1 + 0,9 \times 12 / 100)^{10/12} = 5643,73$
Прибуток на приріст оборотних активів, млн грн	$Поб = 5643,7 - 5183,2 = 460,53$
Майбутня вартість продукції з урахуванням базового рівня рентабельності, млн грн	$FV1 = 5643,73 \times (1 + 0,32) = 7449,72$
Реалізована продукція при роботі з базовим рівнем, млн грн	$BP = 5183,2 + [5643,73 \times (1 + 0,32) - 5183,2] / (1 - 0,3) = 8421,09$
Прибуток підприємства, що забезпечується реалізацією розроблених заходів, млн грн, у тому числі:	$П = 8421,09 - 5183,2 = 3237,89$ $П_{\text{н}} = 3237,89 \times 0,18 = 582,82$
- податок на прибуток	
- чистий прибуток	$ЧП = 3237,89 - 582,82 = 2655,07$
- зокрема на приріст оборотних активів	$Поб = 460,53$
- на інші потреби	$П_1 = 2655,07 - 460,53 = 2194,54$ $П_2 = 2655,07 - 460,53 = 2194,54$
Рентабельність продажу, що забезпечує базовий рівень рентабельності, %	$R_{\text{н}} = (8421,09 - 5183,2) \times (1 - 0,18) / 8421,09 \times 100 = 31,5$
Рентабельність продукції, що забезпечує базовий рівень рентабельності, %	$R = (8421,09 - 5183,2) / 5183,2 \times 100 = 62,5$

Критерієм достатності обсягу продажу при базовому рівні рентабельності є оборотні активи підприємства, за допомогою яких може бути розраховано показник їх оборотності.

Застосування розроблених рекомендацій на практиці дасть можливість підвищити ефективність управління оборотними активами та збільшити

прибутковість господарської діяльності підприємств металургійної галузі.

Висновки до розділу 3 кваліфікаційної роботи:

1) Запропоновано нову систему управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Запоріжжкокс» та виділено наступні складові:

- аналіз дебіторів та кредиторів підприємства;
- аналіз реальної вартості дебіторської заборгованості та зобов'язань;
- контроль за реальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
- розробку політики авансових розрахунків з клієнтами підприємства й надання комерційних кредитів;
- оцінку і реалізацію факторингу.

2) Запропоновано формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Розглянуто приклад лізингу ПАТ «Запоріжжкокс». Обладнання передається у фінансову оренду за ціною, яка нижча від ціни придбання, на строк, який дорівнює строку корисного використання об'єкта оренди $T_{сл} = 4$ роки. Вартість обладнання 96000 тис.грн (в тому числі ПДВ). Нарахування амортизації обладнання проводиться прямолінійним методом. Договором оренди передбачено, що негарантована ліквідаційна вартість об'єкта встановлена в сумі 4000 тис. грн. Винагорода орендодавцю нараховується за ставкою 17% річних. Сума плати за обладнання та винагорода орендодавцю нараховуються 30 грудня кожного року оренди рівними частками (ануїтет).

В результаті реалізації фінансового лізингу ПАТ «Запоріжжкокс» отримає наступні фінансові доходи:

- платежі за об'єкт лізингу 92000 тис.грн;
- проценти за об'єкт лізингу 44868,20 тис.грн.

Таким чином фінансовий результат від реалізації фінансового лізингу складе 40868,2 тис.грн.

3. У зв'язку з значним обсягом дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію металургійне підприємство веде неефективну політику збуту товару, про це свідчить значна питома вага дебіторської заборгованості в активах.

Автор визначає про необхідність формування вдалої системи збуту товару, яка повинна бути заснована на запропонованому методичному підході до формування кредитної політики металургійного підприємства.

Методичний підхід до формування кредитної політики металургійного підприємства на відміну від інших методичних підходів:

- дає можливість визначити оптимальний термін товарного кредиту;
- зробити гнучку систему скидок підприємствам – споживачам;
- сформувати систему рангів підприємств – покупців;
- встановити можливість надання кредиту на основі математичної формули – нерівності;
- оцінити вцілому кредитну політику металургійного підприємства відповідно до сформованої шкали

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи викладені положення кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки:

1. Фінансові ресурси є базою для функціонування фінансів, їх матеріальним втіленням, приймають грошову форму, що дає змогу виділити їх з великої кількості інших економічних категорій. Фінансова система України поєднує в собі фінансові ресурси держави та фінансові ресурси підприємств. Фінансові ресурси підприємства забезпечують функціонування економіки на мікрорівні, ефективну діяльність підприємства, його належний розвиток та задоволення потреби працюючих.

В науковій літературі дотепер відсутній єдиний підхід до визначення поняття фінансових ресурсів та їх класифікації, що суттєво впливає на встановлення їх ролі та призначення, складу, методів впливу на ефективність господарювання. Синтезувавши всі наведені вище визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідні для виконання ним фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності.

2. Управління фінансовими ресурсами є складовою частиною управління фінансами і розглядається як одна з функцій фінансового менеджменту. В загальній структурі функціонування системи управління фінансами господарюючих суб'єктів фінансові ресурси є одним з складових елементів керованої системи, тобто об'єкта управління, куди також входять джерела фінансових ресурсів та фінансові відносини. Об'єктом управління є сукупність фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання. До складових елементів об'єкту

управління слід віднести внутрішні (власні) та зовнішні (позикові) джерела ресурсів.

3. Для аналізу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства обраховують два блоки показників, пов'язаних відповідно із пасивами та активами підприємства. Насамперед динаміку складу, структури та напрямів використання фінансових ресурсів та спеціальні показники: абсолютної та відносної фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ефективності використання основних та оборотних засобів, а також рентабельності активів та пасивів акціонерного товариства.

4. Використання фінансових ресурсів акціонерного товариства взагалі та ефективності конкретних його напрямів є ключовим моментом функціонування підприємства, адже саме з цією метою воно їх формує. Важливим є визначення тих елементів активу балансу, на які витрачається найбільша сума коштів та перевірка ефективності такого розподілу.

У структурі активів металургійного підприємства переважають оборотні активи. Їх питома вага збільшується та у 2017 році досягла відносного показника у 85,1 %. Необоротні активи втрачають структурні позиції, порівнюючи 2017 р. з 2015 р. їх питома вага зменшилась на 26,6 %. Металургійне підприємство має значну частку засобів виробничого призначення – 99 % та майже 20,5 % активної частини фондів. На жаль хоча на підприємстві спостерігається позитивні структурні тенденції у майновій сфері, але всі ці засоби фізично зношені, про це свідчать показники: строку використання, реальної вартості майна, індексу постійного активу.

Основою майнового стану металургійного підприємства є основні та оборотні засоби. Основні засоби є фізично зношені, практично не мають приросту, тому що оновлення іде повільними темпами. Оборотні засоби теж мають динамічно негативні тенденції: уповільнення обороту; зростання дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги; брак грошових коштів та значна вартість запасів.

ПАТ «Запоріжжкокс» має позитивну динаміку рентабельності та терміну окупності активів. Рентабельність активів за 3 роки збільшилась на 2,02%. Рентабельність необоротних активів на 59,93%. Рентабельність оборотних активів

на 15,09%. Термін окупності активів зменшився до позитивного 7,79 років. Термін окупності необоротних та оборотних активів складає відповідно 1,16 та 6,62 років, що є позитивним фактом в динаміці.

5. Фінансовий стан підприємства в багатьох випадках залежить від того, які кошти має підприємство, звідки вони взялися і куди їх вкладено. Про це свідчить динаміка та структура фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва: власні та залучені кошти.

Сума власного капіталу за три роки збільшилась на 1353724 тис. грн, майже у 2 рази. Це відбулося за рахунок зростання деяких його складових, а саме: постійно зростаючого нерозподіленого прибутку на протязі трьох років. Нерозподілений прибуток у вартісному виразі збільшився на 1443842 тис.грн., структурне збільшення складає 19,22%. На другому місці за питомою вагою капітал у дооцінках, питома вага якого зменшилась до 11,75%. Мізерну питому вагу у структурі займають статутний та резервний капітал, відповідно 0,04 та 0,46%.

В структурі залучених та позикових коштів переважають поточні зобов'язання, їх питома вага складає 96,04%. Питома вага довгострокових зобов'язань займає мізерний відсоток та з кожним роком втрачає свої позиції у структурі. У поточних зобов'язаннях лєвова доля у розмірі 77,3% припадає на Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Ця стаття пасивів збільшується не тільки у структурі, але і у вартісному вимірі. Порівнюючи 2017р. з 2015р. абсолютний показник збільшився на 3567397 тис.грн. Загальна сума залучених та позичених коштів збільшилась на 4575284 тис.грн (у 5,6разів)

6. Виходячи з коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості можна стверджувати, що ПАТ «Запоріжжкокс» з кожним роком втрачає свою фінансову автономність, стабільні джерела у фінансових ресурсах, несе значні фінансові ризики та концентрує все більше позикового капіталу для формування оборотних коштів.

Виходячи з розрахованої методики забезпечення запасів власними оборотними коштами ПАТ «Запоріжжкокс» повністю вистачає власних оборотних коштів для покриття запасів. Металургійне підприємство має абсолютну фінансову

стійкість. За головними пунктами методики має динамічно стабільний фінансовий стан, який покращується з кожним роком.

7. Металургійне підприємство має значні проблеми з абсолютною ліквідністю. У разі терміновості суб'єкт господарювання не погасить і 1% зобов'язань за рахунок миттєво ліквідних коштів. Крім того усіх запасів ПАТ«Запоріжжкокс» теж буде навистачати для мобілізації коштів, про це свідчить коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів.

Нормативному значенню відповідають тільки коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття) та коефіцієнт термінової ліквідності.

Виходячи з методики оцінки ліквідності балансу підприємство має відносно ліквідний баланс. Основні недоліки – це перевищення термінових боргів над абсолютно ліквідними активами ПАТ«Запоріжжкокс».

8. Запропоновано нову систему управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Запоріжжкокс» та виділено наступні складові:

- аналіз дебіторів та кредиторів підприємства;
- аналіз реальної вартості дебіторської заборгованості та зобов'язань;
- контроль за реальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
- розробку політики авансових розрахунків з клієнтами підприємства й надання комерційних кредитів;
- оцінку і реалізацію факторингу.

9. У зв'язку з значним обсягом дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію металургійне підприємство веде неефективну політику збуту товару, про це свідчить значна питома вага дебіторської заборгованості в активах.

Автор визначає про необхідність формування вдалої системи збуту товару, яка повинна бути заснована на запропонованому методичному підході до формування кредитної політики металургійного підприємства.

Методичний підхід до формування кредитної політики металургійного підприємства на відміну від інших методичних підходів:

- дає можливість визначити оптимальний термін товарного кредиту;

- зробити гнучку систему скидок підприємствам – споживачам;
- сформувати систему рангів підприємств – покупців;
- встановити можливість надання кредиту на основі математичної формули – нерівності;
- оцінити в цілому кредитну політику металургійного підприємства відповідно до сформованої шкали

10. Запропоновано формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Розглянуто приклад лізингу ПАТ «Запоріжжкокс». Обладнання передається у фінансову оренду за ціною, яка нижча від ціни придбання, на строк, який дорівнює строку корисного використання об'єкта оренди $T_{сл} = 4$ роки. Вартість обладнання 96000 тис.грн (в тому числі ПДВ). Нарахування амортизації обладнання проводиться прямолінійним методом. Договором оренди передбачено, що негарантована ліквідаційна вартість об'єкта встановлена в сумі 4000 тис. грн. Винагорода орендодавцю нараховується за ставкою 17% річних. Сума плати за обладнання та винагорода орендодавцю нараховуються 30 грудня кожного року оренди рівними частками (ануїтет).

В результаті реалізації фінансового лізингу ПАТ «Запоріжжкокс» отримає наступні фінансові доходи:

- платежі за об'єкт лізингу 92000 тис.грн;
- проценти за об'єкт лізингу 44868,20 тис.грн.

Таким чином фінансовий результат від реалізації фінансового лізингу складе 40868,2 тис.грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: [навч. посіб. для самост.вивч. дисципліни] / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. 3-тє вид., виправ. і доповн. К.: Знання-Прес, 2009. 300 с.
2. Безус Р. М. Управління фінансовими ресурсами відкритих акціонерних товариств елеваторної промисловості [Текст] : дис... канд. екон.наук: 08.00.04 / Безус Роман Миколайович. Д., 2008. 211 с.
3. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства / М. М. Бердар // Актуальні проблеми економіки. 2008. №5. С. 133-138.
4. Бичкова Н.В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності / Бичкова Н.В. // Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. №. 1 (48).– С. 16-23.
5. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. –К.: Ника-Центр, 2008. – 528 с.
6. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1999. – Т. 1. – 590 с.
7. Близнюк О. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / О. П. Близнюк, А.П. Горпинченко // Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер. : Економічні науки. – 2013. – Т. 15, № 2. – С. 52-58.
8. Василик О. Д. Теорія фінансів : [підр] / О. Д Василик. – К.: НІОС. – 2000. – С. 76.
9. Ватаманюк О. С. Економічна сутність фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів [Електронний ресурс] / О. С. Ватаманюк // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/Economics/3_109418.doc.htm.
10. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. Сучасні підходи [Електронний ресурс] / І. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012.

– №. 1 (4).

11. Вожжова О. Ф. Оптимізація фінансових ресурсів акціонерних товариств у торгівлі [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.05 / Вожжова Олена Феліксівна. – Донецьк, 2004. – 19 с

12. Волинчук Ю. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємств. / Ю. Волинчук // Економічний аналіз. – Т., 2013. – Вип. 11, ч. 2. – С. 96-101.

13. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] / Луцький держ. технічний ун – т; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – Вид. 2-е, переробл. і доп. – Луцьк: Надстир`я, 2007. – 412 с.

14. Герасименко Р. А. Особливості формування фінансових ресурсів акціонерних товариств / Р. А. Герасименко // Фінанси України. – 2006. – №6 – С. 82-89.

15. Гой І. В. Підприємництво [текст] : навч. посіб. / І. В. Гой, Т. П. Смелянська – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 368 с.

16. Грідчіна М.В. Фінанси (теоретичні основи) : підручник / М. В. Грідчіна, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін.; Під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчіної, В. Б. Захожая. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: МАУП, 2004. – 312 с.

17. Дахно І.І. Зовнішньоекономічний менеджмент /І. І. Дахно// – К.: ЦУЛ, 2013. – 568 с.

18. Дяків В. Підходи до визначення сутнісних характеристик фінансових ресурсів підприємства[Електронний ресурс] / В. Дяків. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2014/Economics/3_139340.doc.htm.

19. Кірданов М. Г. Відображення в бухгалтерському обліку формування і використання фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / М. Г. Кірданов // Фінанси, облік і аудит . – 2013. – Вип. 20. – С. 281-288.

20. Кірейцев Г. Г. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / Г. Г. Кірейцев – Ж. : Вид-во ІТІ, 2002. – 269 с.

21. Кнейслер О.В. Теоретико-прагматичні підходи до визначення фінансових потоків / О.В. Кнейслер, Л.З. Шупа // Наукові записки Національного університету

“Острозька академія”. Серія “Економіка”: збірник наукових праць. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. – Вип. 28. – С. 113-118.

22. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / Л. О. Коваленко, Л.М Ремньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 485 с.

23. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: [навч. посіб.] / М.Я. Коробов. – К.: «Знання», КОО, 2000. – 378 с.

24. Костецький В.В. Костецький В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства / Костецький В. // Галицький економічний вісник. – 2010. – №4(29). – С. 135-145.

25. Кравчук О.М. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: [навч. посіб.] / О.М. Кравчук, В.П. Лещук. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 503 с.

26. Кравцова А. М. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання [Текст] : монографія / А. М. Кравцова; – Вінниця., 2011. – 219 с.

27. Леось О. Механізми формування фінансових ресурсів підприємств [Електронний ресурс] / Леось О., Коваль І. // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 1. – С. 119-126.

28. Лігоненко Л.О. Фінанси підприємств: підручник / Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва, Н.А. Гринюк та ін. – К.: КНТЕУ, 2007. – 491 с.

29. Малій О. Г. Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання. / О. Г. Малій // Вісник. – Х., 2014. – Економічні науки. – С. 179-186.

30. Материнська О. А., Гайовик М. О. Аналітична оцінка методичних підходів аналізу ділової активності підприємства [Електронний ресурс] / О. А. Материнська, М. О. Гайовик // – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2011/Economics/59259.doc.htm

31. Марич П. М. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання.: Навч. посіб./ П. М. Марич. – Львів, 2011. – 250 с.

32. Мартьянов О. І. Оптимізація фінансових ресурсів підприємств України в

умовах глобальної фінансової кризи [Електронний ресурс / О. І. Мартянов, Т. О. Макух. – Режим доступу: http://esteticamente.ru/portal/soc_gum/sru/2011_1/index.htm

33. Налукова Н.І. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: сутнісно-аналітичний аспект / Н.І. Налукова // Галицький економічний вісник. – 2011. – №1(30). – С.166-174.

34. Новашина Т.С. Финансовый анализ : [навч. посіб.] / Т.С Новашина., В.И. Карпунин. – М.: Московская финансово-промышленная академия, 2005. – 192 с.

35. Обушна Н. І. Методи оптимізації структури капіталу [Електронний ресурс] / Н. І. Обушна, Д. О. Шалюта. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10850/1/Methods.pdf>.

36. Он-лайн енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economic.lviv.ua/resursi/formuvannya-f-nansovikh-resurs-v.html>.

37. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : [навч. посіб.] / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.

38. Остренко Т. Оптимізація формування фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / Т. Остренко // Науковий блог НаУОА. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2013/optymizatsiya-formuvannya-finansovyhresursiv-pidpryjemstva/>.

39. Офіційна сторінка ПАТ «Клеванський лісо завод «Промінь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://promin.pat.ua/emitents>.

40. Павлова І.В. Ефект фінансового левериджу: теоретичний та методичний підхід [Електронний ресурс] / І. В. Павлова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_DN_2011/Economics/61605.doc.htm.

41. Партин Г.О., Селюченко Н. Є. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб. для студ. спец. «Фінанси»] / Г.О. Партин, Н. Є. Селюченко; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2011. – 332 с.

42. Передерієнко Н.І. Фінансовий менеджмент: [підручник для студ. вищих навч. закл.] / Передерієнко Н.І., Котляревський Я.В., Дем'яненко О.М. – Л.: Українська академія друкарства, 2008. – 200 с.

43. Петик М.І. Економічна суть і призначення фінансових ресурсів у

забезпеченні господарської діяльності суб'єкта господарювання [Електронний ресурс] / М. І. – Режим доступу: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Aktualniproblemy-rozvytku-ekonomiky-regionu/2008_4_1/35.pdf.

44. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] / Ю.В. Петленко – К.: Кондор, 2007. – 298 с.

45. Петруня Н. В. Концептуальні підходи до визначення сутності активів підприємств : наукове видання / Н. В. Петруня // Облік і фінанси АПК. – 2012. – №1. – С. 120–124.

46. Петряєва З.Ф. Аналіз фінансової звітності підприємства: [навч. посіб.] / З.Ф. Петряєва, О.О. Петряєв; М-во освіти і науки України, Харківський нац. екон. ун-т. – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2009. – 248 с.

47. План рахунків бухгалтерського обліку та інструкція щодо його застосування: нормативно-правові акти та роз'яснення / під заг. ред. М.С. Головатюка. – К.: Паливода А.В., 2009. – 228 с.

48. Погожа Н.В. Проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах рецесії України / Н. В. Погожа // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – №. 2 (45). – С. 144-149.

49. Поддєрьогін. А. М. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

50. Прушківська Е. В. Напрями вдосконалення, формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві. / Е. В. Прушківська // Вісник. – Запоріжжя, 2011. – №3 (7). – С. 256-262.

51. Родионова В.М. Финансы / Под ред. Родионовой В. М. – М.: Финансы и статистика. – 1995. – С. 430.

52. Романенко Т. В. Шляхи удосконалення формування та використання фінансових ресурсів підприємств. / Т. В. Романенко // Наукові праці. – Полтава, 2013. – Економічні науки. – С. 248-252.

53. Рупняк М. Я. Формування фінансових ресурсів акціонерних товариств

України [Текст] : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Рупняк Микола Ярославович. – К., 2006. – 20 с.

54. Савицька, Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г.В. Савицька. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.

55. Сорока Р. С. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності / Р. С. Сорока, Р. І. Родняк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – №. 23 (16). – С. 353-357.

56. Степасюк Л. М. Економіка і фінанси підприємства : навч. посіб. Для студ. ВНЗ / Л. М. Степасюк, Н. М. Суліма, О. В. Величко; ред.: В. К. Збарський, В. І. Мацибора; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К. : Компринт, 2014. – 335 с.

57. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент. Российская практика. / Е. С. Стоянова. – М., 1995. – 656 с.

58. Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності : [навч. посіб.] / Т. М. Тігова, Л. С. Селівестрова, Т. Б. Процюк. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 268 с. [Електронний ресурс] / Т. М. Тігова. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1806020345670/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/analiz_likvidnost_i_platospromozhnosti_finansovoyi_stiykosti_pidpriyemstva.

59. Управление финансами [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://proces.biz/Fin/Book/I1/L7.htm>.

60. Фаріон І. Д. Економічна суть і особливості функціонування активів / І.Д. Фаріон, Н.М.Урбан // Наукові записки. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. – Ужгород.: УНУ. – 2004. – № 13. – ч. 1. – С.70-72.

61. Федосов В. М. Теорія фінансів : підручник / В. М. Федосов ; за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 576 с. 62. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: [підручник] / О.С. Філімоненков, Д. І. Дема. – К.: Алерта, 2009. – 496 с.

63. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Г. І. Філіна. – 2-ге вид., переробл. Та доповн. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.

64. Фінанси підприємств: [підручник] / За ред. А.М. Поддєрьогіна. – 5-е вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.
65. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / О. Ю. Ніпіаліді, Н. І. Карпишин. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.
66. Фінанси: курс для фінансистів : [навч. посіб.] / За ред. В.І. Оспіщева. – К.: Знання, 2008. – 567 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://pidruchniki.ws/11570718/finansii/finansovi_resursi_pidpriyemstv.
67. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. / О. В. Кнейслер, І. С. Гуцал, О. Р. Квасовський, Н. Я. Спасів. – Тернопіль : Вектор, 2016. – 388 с.
68. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / [О.О. Терещенко, Я. І. Невмержицький, А.П. Куліш, С. І. Терещенко та ін.]; заг. ред. О.О. Терещенка; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Вид. 3-тє, без змін. – К.: КНЕУ, 2009. – 312 с.
69. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / Г.В. Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; за ред проф. Г.В. Митрофанова. – К.: КНТЕУ, 2002. – 301 с.
70. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2009. – 588 с.
71. Фінансовий менеджмент: підручник / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2008. – 535 с.
72. Фінансовий менеджмент Г.Г. Кірейцев, Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с. <http://buklib.net/books/28032/>.
73. Фурик В. Г. Фінанси підприємств практикум [Електронний ресурс] /В. Г. Фурик І. М. Кулик – Режим доступу: <http://posibnyku.vntu.edu.ua/fin/3.htm>.
74. Хотомлянський О. Л. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємств / О. Л. Хотомлянський // Актуальні проблеми економіки. –

2007. – №2. – С.145-151.

75. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. - 3-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 976 с.

76. Чиж Н.М. Структуризація власного капіталу акціонерних товариств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит» / Н.М. Чиж /Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2008. – 21 с.

77. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. — К.: Міленіум, 2003. — 160 с.

78. Швиданенко Г.О. Управління капіталом підприємства: [навч. посіб.] / Г.О. Швиданенко, Н.В. Шевчук. – Київ: КНЕУ, 2007. – 440 с.

79. Шило В.П. Фінанси підприємств за модульною системою навчання / В. П. Шило, С.Б. Ільїна, В.В. Балабанова, І.І. Криштопа. – К.: Кондор, 2012. –429 с.
[Електронний ресурс] // Режим доступу:
http://pidruchniki.ws/14150823/finansii/finansovi_resursi_dzherela_formuvannya

80. Юхименко П.І. Теорія фінансів: [підручник] / За ред. Проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 576 с.

81. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Н. Б. Ярошевич. – К.: Знання, 2013. – 341 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу:
http://pidruchniki.ws/1016051344809/finansii/finansovi_resursi_pidpriyemstva_dzherela_formuvannya.

82. Україна. Закони. Про фінансовий лізинг від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 16. – С.68.

83. Цивільний кодекс від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – С. 356.

84. Господарський кодекс від 16.01.2003 р. № 436-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18,19-20,21-22. – С. 144.

85. Податковий кодекс від 2.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-17. – С. 112.

86. Україна. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда». Затверджене наказом Міністерства фінансів України 28.07.2000р. № 181. Зареєстроване в Міністерстві юстиції України 10.08.2000 р. № 487/4708.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А
Фінансова звітність
2018р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	2415	3855	1269
первісна вартість	1001	5503	7960	1495
накопичена амортизація	1002	3088	4105	226
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0	198563
Основні засоби:	1010	1035285	957949	707916
первісна вартість	1011	1150318	1232538	721006
знос	1012	115033	274589	13090
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	238
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	74438
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	1037700	961804	982424
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	102665	203842	75465
Виробничі запаси	1101	56167	167114	53401
Незавершене виробництво	1102	32155	30355	16084
Готова продукція	1103	14279	6314	5943
Товари	1104	64	59	37
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1816831	573238	597491
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	193167	537208	4963
з бюджетом	1135	20006	19202	99
у тому числі з податку на прибуток	1136	1709	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3895	753	513

Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	14967	550	760
Поточна кредиторська заборгованість:				
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	2301	1065	0
за товари, роботи, послуги	1615	1871828	730114	546716
за розрахунками з бюджетом	1620	26227	59396	7365
за у тому числі з податку на прибуток	1621	19739	54002	0
за розрахунками зі страхування	1625	2226	2249	0
за розрахунками з оплати праці	1630	4282	4782	3150
за одержаними авансами	1635	5519	3890	549
за розрахунками з учасниками	1640	2249	2248	2270
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	1871
Поточні забезпечення	1660	8747	9627	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	32
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	227	268	2042
Усього за розділом III	1695	1938573	814189	564755
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	3192001	2316615	1678041

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4480255	3721529
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-3876634	-3306328
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	603621	415201
Валовий: збиток	2095	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	525141	69200
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130	0	0
Адміністративні витрати	2130	-45734	-40961
Витрати на збут	2150	-31745	-28905
Інші операційні витрати	2180	-710439	-387777
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0

Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	340844	26758
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	24121	486
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	-20992	-16377
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	-28785	(-147)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	315188	11014
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	0	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	64626	14028
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	250562	0
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	0	-3014
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	155	204197
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	3196	16975
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	3014	187222
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	6245	12470
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	3204	174752
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	253766	171738
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	3529293	3003695
Витрати на оплату праці	2505	138072	111064
Відрахування на соціальні заходи	2510	44542	46597
Амортизація	2515	164464	206769
Інші операційні витрати	2520	702429	432734
Разом	2550	4578800	3800859
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	0	0
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	2.09982	-0.02526
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Додаток Б
Фінансова звітність
2019р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	3855	3517
первісна вартість	1001	7960	9048
накопичена амортизація	1002	4105	5531
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0
Основні засоби:	1010	957949	1017869
первісна вартість	1011	1232538	1405812
знос	1012	274589	387943
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	961804	1021386
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	203842	216319
Виробничі запаси	1101	167114	148602
Незавершене виробництво	1102	30355	43713
Готова продукція	1103	6314	4791
Товари	1104	59	19213
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	573238	2359969
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	537208	2825
з бюджетом	1135	19202	61689
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	753	1263
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	16958	35748

Поточна кредиторська заборгованість:			
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	1065	957
за товари, роботи, послуги	1615	730114	1571165
за розрахунками з бюджетом	1620	59396	41694
за у тому числі з податку на прибуток	1621	54002	34885
за розрахунками зі страхування	1625	2249	1837
за розрахунками з оплати праці	1630	4782	6242
за одержаними авансами	1635	3890	3722
за розрахунками з учасниками	1640	2248	2248
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	9627	16341
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	368	321656
Усього за розділом III	1695	814189	1965862
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	2316615	3829733

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4460790	4480255
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-3857416	-3876634
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	603374	603621
Валовий: збиток	2095	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	232502	525141
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130	0	0
Адміністративні витрати	2130	-61604	-45734
Витрати на збут	2150	-27121	-31745
Інші операційні витрати	2180	-280971	-710439
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	466180	340844
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	0

Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	6082	24121
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	-22754	-20992
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	-5495	-28785
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	444013	315188
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	0	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	79696	64626
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	364317	250562
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	0	0
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	155
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	18880	3196
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	18880	3041
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	3398	6245
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	15482	3204
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	348835	253766
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	3430486	3529293
Витрати на оплату праці	2505	169259	138072
Відрахування на соціальні заходи	2510	33334	44542
Амортизація	2515	129234	164464
Інші операційні витрати	2520	283075	702429
Разом	2550	4045388	4578800
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	0	0
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	3.05314	2.09982
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

ДОДАТОК В
Фінансова звітність
2020р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	3517	4958
первісна вартість	1001	9048	11972
накопичена амортизація	1002	5531	7014
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	419280
Основні засоби:	1010	1017869	799195
первісна вартість	1011	1405812	1267654
знос	1012	387943	468459
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	7947
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	1021386	1231380
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	216319	484777
Виробничі запаси	1101	148602	334556
Незавершене виробництво	1102	43713	63455
Готова продукція	1103	4791	85857
Товари	1104	19213	909
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	2359969	5901152
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	2825	19147
з бюджетом	1135	61689	116824
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1263	2569
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	35748	9019
Готівка	1166	0	0

за довгостроковими зобов'язаннями			
за товари, роботи, послуги	1615	1571165	4297511
за розрахунками з бюджетом	1620	41694	156103
за у тому числі з податку на прибуток	1621	34885	148471
за розрахунками зі страхування	1625	1837	2265
за розрахунками з оплати праці	1630	6242	8489
за одержаними авансами	1635	3722	8447
за розрахунками з учасниками	1640	2248	2248
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	16341	20351
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	321656	843270
Усього за розділом III	1695	1965862	5339641
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	3829733	8245623

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	8585404	4460790
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-7140283	-3857416
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	1445121	603374
Валовий: збиток	2095	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	1124950	232502
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130	0	0
Адміністративні витрати	2130	-68951	-61604
Витрати на збут	2150	-21919	-27121
Інші операційні витрати	2180	-1158898	-280971
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	1320303	466180
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0

Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	4515	6082
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	-24339	-22754
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	-8412	-5495
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1292067	444013
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	0	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	233284	79696
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1058783	364317
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	0	0
ІІ. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	65670	18880
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	65670	18880
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	11821	3398
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	53849	15482
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1004934	348835
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Матеріальні затрати	2500	6750169	3430486
Витрати на оплату праці	2505	205675	169259
Відрахування на соціальні заходи	2510	7731	33334
Амортизація	2515	99864	129234
Інші операційні витрати	2520	402196	283075
Разом	2550	7465635	4045388
ІV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	119325280	119325280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	0	0
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	8.87308	3.05314
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0